

A HAZAI DUÁLIS AGRÁRSZAKKÉPZÉS MŰKÖDÉSI TAPASZTALATAI ÉS TOVÁBBFEJLESZTÉSI LEHETŐSÉGEI

2023

**A HAZAI DUÁLIS AGRÁRSZAKKÉPZÉS
MŰKÖDÉSI TAPASZTALATAI ÉS
TOVÁBBFEJLESZTÉSI LEHETŐSÉGEI**

2023

1093 Budapest, Zsil utca 3–5.
Telefon: +36 1 217 1011
Fax: +36 1 217 8111
www.aki.gov.hu
aki@aki.gov.hu

2024. január 31.

Megrendelő

Szervezet

Nemzeti Agrárgazdasági Kamara

1115 Budapest, Bartók Béla út 105-113.

Kapcsolattartó

Székely Erika

Igazgató

Szakképzési és Szaktanácsadási Igazgatóság

(szekely.erika@nak.hu)

Részvevők

Szerkesztő

Hamza Eszter

(hamza.eszter@aki.gov.hu)

Szerzők

Hamza Eszter

(hamza.eszter@aki.gov.hu)

Bálint Csaba

(balint.csabal@aki.gov.hu)

Közreműködött

Balogh Zsófia

(balogh.zsofia@aki.gov.hu)

Gál Tamás

(gal.tamas@aki.gov.hu)

Lőrincz Katalin

(lorincz.katalin@aki.gov.hu)

Rác Katalin

(racz.katalin@aki.gov.hu)

Tartalomjegyzék

Vezetői összefoglaló	4
Háttér	4
Módszer	4
Eredmények.....	5
1. A duális agrárszakképzés jellemzői és szabályozása Magyarországon	9
1.1. Az agrárszakképzés szabályozási háttere	9
1.2. A duális szakképzés szabályozási keretei	11
2. A duális agrárszakképzésben résztvevő vállalkozások	14
3. A duális agrárszakképzésben tanulók	20
4. A duális agrárszakképzésben résztvevő vállalkozások tapasztalatai – kérdőíves felmérés eredményei	23
5. A duális agrárszakképzés tapasztalatai – Az interjú felmérés eredményei	37
5.1. Indíttatás	37
5.2. Tanulókkal kapcsolatos tapasztalatok	37
5.3. A duális képzés körülményei, feltételei	38
5.4. A duális képzés rendszerével kapcsolatos tapasztalatok	39
5.5. Javaslatok.....	40
Mellékletek	42
6. Hivatkozások jegyzéke	48

Vezetői összefoglaló

Háttér

A tanulmány a Nemzeti Agrárgazdasági Kamara (NAK), valamint az Agrárközgazdasági Intézet (AKI) 2023. évi együttműködése keretében a hazai duális agrárszakképzési rendszer eddigi működési tapasztalatainak feltárására és a duális agrár szakirányú oktatás jogszabályi kereteinek bemutatására irányul, a gyakorlati képzőhelyekre és a tanulókra vonatkozó szekunder adatbázisok (NAV, AGRÁRSZAKTÁR, SZIR) elemzésére, valamint a duális agrárszakképzésben résztvevő vállalkozások kérdőíves és interjú felmérésére alapozva.

Módszer

A tanulmányban dokumentumelemzés alapján röviden bemutatjuk a duális agrárszakképzés rendszerének jogszabályi hátterét. A duális agrárszakképzésben gyakorlati képzőhelyként nyilvántartott duális képzőhelyekről a Nemzeti Agrárgazdasági Kamara rendelkezik adatbázissal, melynek frissítése, aktualizálása folyamatos, így ezen adatbázisban a valóban érvényes, tanulók fogadására feljogosító határozattal rendelkező képzőhelyek szerepelnek. Szintén a NAK AGRÁRSZAKTÁR adatbázisában tartják nyilván azokat a duális képzőhelyeket, amelyek kifutó rendszerben, még tanulószervezővel, illetve együttműködési megállapodással fogadtak tanulókat a 2022/2023-as tanévben. Az adatbázisban tehát a szakképzési törvény 2019. évi módosítását megelőző duális képzési formákra vonatkozó szerződések (tanulószervező és együttműködési megállapodás) találhatóak meg az oktatott szakmák, illetve ágazatok vonatkozásában, ugyanakkor a 2021-től kezdődően alkalmazandó szakképzési munkaszerződések vonatkozásában az adatbázis nem tartalmaz adatokat, mivel a hatályos törvényi előírások alapján ezek nyilvántartása nem a gazdasági kamarák feladata.

A NAK adatbázisa mellett a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Hivatal (NSZFH) által működtetett Szakképzési Információs Rendszer (SZIR) NAV adatokra alapozott duális képzésre vonatkozó adatbázisát használtuk fel, amely az összes agrárszakképzést folytató intézménnyel összekapcsoltan közli szakmánként és ágazatonként a szakképzési munkaszerződéssel diákokat fogadó duális képzőhely nevét, címét és a képzőhelyen foglalkoztatott tanulószámot az adott év szeptember hónapjában, amikor is az év során átlagosan a legnagyobb a tanulók létszáma. Ez az adatbázis tehát a szakképzési munkaszerződésekre vonatkozik, így kiegészíti a 2022/2023-as tanévre az AGRÁRSZAKTÁR tanulószervezőket és együttműködési megállapodásokat tartalmazó tanulói létszámadatokat.

Az NSZFH által az AKI-nak átadott duális képzésekre vonatkozó adatbázisban szereplő duális képzőhelyek neve alapján azonosítottuk a képzőhelyeket a nyilvánosan elérhető OPTEN adatbázisból és az AKI rendelkezésére álló társas vállalkozások NAV adatbázisából, így lehetőség nyílt ezen szervezetek vállalkozási forma, tevékenységi kör, létszám és méret szerinti elemzésére.

A duális agrárszakképzésben nyilvántartott vállalkozások körében egy mintegy 47 kérdésből álló online kérdőíves felmérést végeztünk, amely elsősorban a vállalkozások duális képzésbe való bekapcsolódásának indítékait, motivációit, a tanulókkal és a képzés rendszerével kapcsolatos tapasztalatait, valamint jövőbeni terveit tárta fel. A duális agrárszakképzésre vonatkozó adatok és a kérdőíves eredmények kiegészítése, validálása céljából 6 szakértői interjú készült a duális szakképzésben aktív vállalkozások vezetőivel, az agrárszakképző intézmények vezetőivel, gyakorlati oktatóival, valamint egy fókuszcsoportos interjúra is sor került a NAK vármegyei szakképzési referensei körében.

Eredmények

A módszertan fejezetben felsorolt, a duális agrárszakképzésre vonatkozó szekunder adatbázisok elemzése alapján az alábbi eredmények összegezhetők:

- A duális agrárszakképzésben akkreditált gyakorlati képzőhelyek 2022. augusztus 31-ig tartó felülvizsgálatának és a 2021/2022-es tanév végén kifutott 3 éves OKJ-s szakképesítések eredményeként az agrár **duális képzőhelyek száma a közhiteles hatósági nyilvántartásban 2443**, amely képzőhelyekhez összesen **2991 telephely** tartozik.
- **A képzőhelyek számát tekintve az agrárjellegű vármegyék (pl. Békés, Bács-Kiskun, Borsod-Abaúj-Zemplén, Pest) dominanciája rajzolódik ki.**
- Az agrárszaktörzsek ágazata szerint a **legtöbb vállalkozás** még az Országos Képzési Jegyzék (OKJ) szerinti **mezőgazdaság és agrárgépezés, valamint a szakmajegyzék szerinti mezőgazdaság és erdészet ágazathoz kapcsolódó szakmák** (elsősorban mezőgazdasági gépésztechnikus és a mezőgazdasági technikus) **oktatását vállalja**. Mérsékelt lehetőség kínálkozik a duális képzésre a tejipari technikus, -szaktechnikus (kifutó rendszerben oktatott szakma), tejtermékkészítő, a bor- és pezsgőgyártó technikus, az erjedés- és üdítőitalipari technikus és -termékgyártó, valamint a tartósítóiipari technikus szakmákban.
- **Annak ellenére, hogy jelentős számú képzőhelyen lenne lehetőség duális képzés keretében tanulni, a képzőhelyek közül a tanulókat ténylegesen fogadó képzőhelyek aránya alacsony. A 2023 szeptemberében tanulókat fogadó, tehát aktív duális agrárszakképzést folytató gyakorlati helyek száma 308 volt, ami a nyilvántartásban szereplő gyakorlati képzőhelyek 12,6 százalékát tette ki.**
- A legtöbb aktív képzőhely Somogy vármegyében (47; 15,3 százalék), valamint Hajdú-Bihar (29, 9,4 százalék), Pest (28, 9,1 százalék) és Békés (25, 8,1 százalék) vármegyében működik, legkevesebb pedig Nógrád (4, 1,3 százalék) és Vas (2, 0,6 százalék) vármegyében.
- Az **aktív duális képzőhelyek kétharmada a mezőgazdaság és erdészet ágazatba tartozó szakmákat** (azon belül a legtöbben gazda (118 képzőhely) és mezőgazdasági technikus (61) szakmákat) **oktat. Valamilyen élelmiszeripari ágazatba** (zömmel pék-cukrász és a pék) tartozó **szakmát az aktív vállalkozások kicsit több mint fele (54 százaléka) oktat.** Az aktív duális képzőhelyek számának szakmánkénti megoszlása nagyjából követi az agrárszakképzésben tanulók szakmánkénti létszámarányait, nagyobb eltérés az erdésztechnikus szakmában tapasztalható, ahol a tanulói létszámhoz képest igen kevés az aktív gyakorlati képzőhely.
- Néhány szakma esetében a duális képzőhelyi lehetőségek elmaradnak a munkaerőkereslet által támasztott igényektől. A hiányszakmának számító hentes és húskészítmény-készítőket csak 20 képzőhely, húsipari technikusokat csak egy képzőhely oktat. Bár az élelmiszeripari gépkezelők iránt is óriási az igény a munkaerőpiacon, mindössze 10 vállalkozás fogadott tanulókat a vizsgált időszakban.
- Az aktív agrár gyakorlati képzőhelyek többségének főtevékenysége mező- és erdőgazdálkodás és a hozzájuk kapcsolódó szolgáltatások, míg a második leggyakoribb főtevékenység az élelmiszeripar. A vállalkozások túlnyomó többsége Kft. formában működik.
- **Úgy tűnik a duális szakképzésben aktívabb szerepük van a nagyobb foglalkoztatotti létszámmal rendelkező cégeknek.** A vállalkozások között ugyanis nagyobb számban vannak az 50 fő feletti foglalkoztatotti létszámmal rendelkező vállalkozások.
- **Annak ellenére, hogy egyre több vállalkozásnál van lehetőség duális szakképzés keretében tanulni, ezzel egyidejűleg az ebben a képzési formában tanulók aránya nem nőtt. A**

duális agrárszakképzésben tanulók létszáma 2017 óta a 2022/2023-as tanévig **folyamatosan csökkent**. A 2022/2023-as tanévben 695 tanulónak volt érvényes tanuló szerződése, 4 fő együttműködési megállapodással töltötte gyakorlatát és 1793 tanuló szakképzési munkaszerződéssel vett részt a duális agrárszakképzésben.

- A duális képzésben tanulók több mint harmada (37 százaléka,), az **élelmiszeripar ágazatba tartozó szakmát (932 fő)** (főleg pék és pék-cukrász szakmákat), **negyede (610 fő) pedig mezőgazdasági gépésztechnikus vagy gépész szakmát tanul.**
- A legtöbb **duális agrárszakképzésben résztvevő tanuló (371 fő) a Pest vármegyében található duális képzőhelyeken tanult a 2022/2023-as tanévben, ami a Pest vármegyei intézményekben agrárszakképzésben tanulók (1881 fő) 20 százalékát jelenti.**

A Nemzeti Agrárgazdasági Kamara által duális képzőhelyként nyilvántartott vállalkozások körében készített, összesen 194 válaszadót érintő nem reprezentatív felmérés eredményei a következőképpen foglalhatóak össze:

- A felmért vállalkozások túlnyomó többsége (79 százaléka) a munkaerőpótlás, a gyakorlati képzés segítése céljából a megkérdezést megelőző 3 évből legalább egy évben fogadott tanulókat valamely duális képzési formában, és megkérdezettek közel feléről elmondható, hogy a felmérést megelőzően mind a három évben, tehát folyamatosan képeztek tanulókat.
- A megkérdezés időpontjában **a kérdőívet kitöltő vállalkozások 43 százaléka rendelkezett üres álláshellyel**, a legtöbben MKKR 4-es vagy 5-ös szintű középfokú szakképzettséget igénylő munkakörökben kerestek munkaerőt. A mezőgazdasági vállalkozásokban a munkaerőhiány által **leginkább a mezőgazdasági gépészettel összefüggő, illetve állattenyésztési és kertészeti foglalkozások érintettek**, míg az élelmiszeripari vállalkozások körében a **pék és húsfeldolgozó foglalkozások** iránt a legnagyobb a kereslet.
- A kérdőíves adatfelvételben résztvevő vállalkozások körében a **munkaerőhiány csökkentésének legelterjedtebb mechanizmusai a gépesítés és a duális szakképzésben való részvétel**, de a **munkabér emelése is** jelentősebb arányban került említésre.
- Általában a munkaerővel kapcsolatos legjelentősebb problémák a kérdőívet kitöltő vállalkozásokban az alacsony munkamorál, a növekvő bérigény, az alulmotiváltság és a munkatapasztalat hiánya, de szociális gondok és a szakképzettség hiánya is jellemzőek.
- **A pályakezdők digitális kompetenciái** többnyire megfelelőek, azonban **nehézséget jelentenek a rendszerben gondolkodásban, a problémamegoldásban, precizitásban vagy az érdeklődésben megjelenő hiányosságok.**
- A munkaerő ösztönzésének elsődleges eszközei a felmérésbe bekerült vállalkozások részéről a munkába járás támogatása, a munkakörülmények javítása és a fizetésemelés, de a munkaidő rugalmas kezelését és alkalmi pénzbeli juttatások nyújtását is a vállalkozások közel felében alkalmazzák.
- **A duális képzésbe történő bekapcsolódás legjelentősebb indoka** a minta vállalkozásai körében az **ágazati utánpótlás-nevelés**, de fontos szempont a **saját munkaerőhöz jutás** is. Az elérhető anyagi előny nem kimondottan tereli a duális képzésbe a vállalkozásokat.
- A duális képzést az elért vállalkozói kör többnyire jó lehetőségnek tartja a munkaerő utánpótlására, és véleményük szerint a tanulók érdemi munkát is végeznek a vállalkozásban és a képzéssel kapcsolatos tájékoztatást is többen tartják megfelelőnek, mint nem. Öröndetes az is,

hogy a válaszadók többsége nem, vagy csak kissé gondolja úgy, hogy a **gyakorlati oktatás jelentős idő- és kapacitás-lekötést jelentene** számukra.

- A kérdőívet megválaszoló vállalkozások **kétharmada továbbra is tervezi a duális képzésbe való bekapcsolódást**. A duális oktatás szándéka a korábbi években is tanulókat fogadó vállalkozások körében a legkifejezettebb.

A vállalkozói és a szakképző intézményekben, valamint a kamarai referensek körében folytatott interjúk felmérés eredményei a következőkben összegezhetők:

- A vállalkozások legfőbb indíttatása a duális képzésben való részvételben elsősorban a **potenciális munkavállalók és jó szakemberek kinevelése**, de emellett az egész ágazat hosszútávú fennmaradása, valamint a fiatalok vidéken maradása miatt is fontos.
- A külső gyakorlati helyen a tanulóknak egy valós piaci vállalkozás működését is lehetőségük van átlátni, ami a rendszerben való gondolkozásukat, problémamegoldó készségüket fejleszti.
- A gyakorlati képzésben megforduló tanulókkal kapcsolatos tapasztalatok változóak, a megkérdezettek szerint a **motiváció gyakran hiányzik a tanulókból**, de ezt jelentősen befolyásolja a diákok tanult szakmája, családi háttere és a képzés szintje. Általában a **gépész tanulók, különösen a mezőgazdasági gépészmérnökök érdeklődőbbek**, míg az **élelmiszeripari tanulók kevésbé motiváltak. Ezeket az eredményeket a korábbi évek felmérései is igazolják**.
- A legtöbb vállalkozás él a tanulók előzetes meghallgatásának, válogatásának lehetőségével.
- **A tanulók alapkészségei** (számolás, szövegértés), ismeretei inkább **romlottak** az elmúlt évtizedben.
- A tanulóknak nem kellően tudatosultak még a szakképzési munkaszerződéssel járó kötelezettségeik.
- **A duális képzés személyi és tárgyi feltételei általában adottak, de** előfordulnak kapacitás problémák, elsősorban a gyakorlati oktatói létszám tekintetében.
- Az adminisztrációban a **KRÉTA rendszerrel** kapcsolatban **több kritika is elhangzott**, amelyek közül a legtöbben a jelenlétek óra szintű igazolását említették.
- A NAK vármegyei szakképzési referenseivel és általában az iskolákkal való együttműködés megfelelő, az **iskolai oktatókkal** azonban **hiányos a szakmai kapcsolat**.
- Több interjúalany szerint **túl sok** a tanulóknak biztosítandó 45 napos **szabadság**, ami gyakran a vizsgákra való felkészítés rovására megy.

A duális szakképzés rendszere (szabadságolások lehetősége), - ahogyan az az interjúalanyok már a korábbi években is jelezték - **nem igazodik kellően az ágazat szezonális munkaerőigényéhez**.

- A cégek **különböző juttatásokkal, a munkakörülmények és a munkahelyi légkör javításával** igyekeznek motiválni a tanulókat.

A szekunder adatok elemzése, valamint a kérdőíves és interjúk felmérés alapján az alábbi ajánlások, javaslatok tehetők:

- A vállalkozások ösztönzése a duális agrárszakképzésben való részvételre, különösen olyan hiányszakmák oktatásában, mint a hentes és húskészítmény-készítő és húsipari technikus, valamint az élelmiszeripari gépkezelő;
- A gyakorlati képzési idő növelése a duális képzésben részvevő vállalkozásoknál;
- A tanulók gyakorlati képzési idejének, a szabadságolásoknak a termelési munkacsúcsokhoz való igazítása, a tanulók szabadságnapjainak csökkentése;

A HAZAI DUÁLIS AGRÁRSZAKKÉPZÉS MŰKÖDÉSI TAPASZTALATAI ÉS TOVÁBBFEJLESZTÉSI LEHETŐSÉGEI

- Közvetlenebb kapcsolat és szorosabb együttműködés kialakításának lehetősége az iskolai, és a külső gyakorlati képzőhely oktatói között;
- A gyakorlati oktatók támogatott továbbképzése, oktatása;
- A KRÉTA rendszerben a jelenléti igazolások egyszerűsítése;
- A tanulók szakképzési munkaszerződéssel kapcsolatos kötelességeinek erőteljesebb tudatosítása az iskolák részéről;
- A gyakorlati képzőhelyek egymás közötti tapasztalatcseréjére, a tájékoztatásra alkalmas fórumok, platformok szervezése.
- A gyakorlati képzési idő arányos megosztása az iskolai és a külső képzőhelyen, ahol ezt a körülmények indokolják.

1. A duális agrárszakképzés jellemzői és szabályozása Magyarországon

A Szakképzés 4.0 stratégia¹ víziója, hogy minden munkavállalási korú magyar állampolgár számára elérhető legyen legalább egy olyan szakképzettség, szakképesítés megszerzése, amely a gazdaság igényein alapul, a munkaerőpiacon elhelyezkedést biztosít és modern szaktudást nyújt. A szakmai képzés fejlesztésének három pillére a vonzó környezet (1. pillér); karrierlehetőség (2. pillér); naprakész tudású oktatók (3. pillér). A dokumentum a szakképzés megújult struktúrája kapcsán kiemeli, hogy az mindenki számára rugalmas tanulási utakat, átjárhatóságot biztosít, azaz a tanulmányaikat szakgimnáziumban, technikumban vagy szakképző iskolában megkezdők is eljuthatnak a felsőoktatásba, illetve versenyképes, alapfokú vagy érettségi végzettségre épülő szakmai képzettséggel léphetnek a munkaerőpiacra.

1.1. Az agrárszakképzés szabályozási háttere

A szakképzésről szóló 2019. évi LXXX. törvényt (Szkt.) az Országgyűlés a következő célok mentén alkotta meg: tudatos szakma-, illetve képesítésválasztás elősegítése, a szakképzés XXI. századi követelményekhez igazított, magas színvonalának biztosítása, a tudásalapú gyakorlati tanulásra, a digitális tudás fejlesztésére, a kreatív és széles látókörű gondolkodásra, továbbá a változásokhoz való rugalmas alkalmazkodás képességére oktató, a szakképzés és a gazdasági szféra közötti együttműködés erősítésére alapozó, valamint valós piaci esélyt és biztos megélhetést biztosító szakképzettség, illetve szakképesítés megszerzését elősegítő szakképzési rendszer kialakítása.

Az Szkt. szerint a szakképzés nem más, mint a felsőfokú szakképzettséget nem igénylő munkakörök betöltéséhez vagy tevékenységek végzéséhez szükséges szakmára felkészítő **szakmai oktatás** és szakképesítésre felkészítő **szakmai képzés, amelyben tanulói, illetve felnőttképzési jogviszonyban lehet részt venni**. A szakképzés feladata a korszerű szakmai ismeretek megszerzésére való felkészítés, az egész életen át tartó tanuláshoz szükséges készségek fejlesztése és a gazdaság versenyképességének erősítése az ahhoz szükséges szakemberek képzésén keresztül.

Szakképzés csak szakképző intézményben (szakképzési alapfeladat ellátására létrejött jogi személy) szervezhető. A szakképzési alapfeladat a szakképző intézmény alapító okiratában meghatározott technikumi szakmai oktatás és szakképző iskolai szakmai oktatás, továbbá ahhoz kapcsolódóan az előkészítő évfolyam és a műhelyiskola megszervezése. **Szakképző intézménynek tehát a technikum és a szakképző iskola tekinthető**. A technikum érettségire és szakmai vizsgára, a szakképző iskola kizárólag szakmai vizsgára készíti fel a tanulókat.

Az agrárszakképzés kapcsán kiemelendő, hogy az Szkt. alapján az agrárpolitikáért, erdőgazdálkodásért, élelmiszeriparért, halgazdálkodásért felelős miniszter (azaz az agrárminiszter) az állam képviseletében eljárva szakképző intézményt alapíthat és gyakorolhatja a fenntartót megillető jogokat. Az agrárszakképző intézmények működésére a Kormány rendelete az Szkt.-től eltérő szabályokat állapíthat meg. A szakképzésről szóló törvény végrehajtásáról szóló 12/2020. (II. 7.) Kormányrendelet (Szkr.) a fentieket azzal egészíti ki, hogy **az agrárszakképző intézmény az agrárminiszter által az állam nevében alapított agrárszakképzési centrum részeként működik**. Fontos ugyanakkor megjegyezni, hogy agrárszakképzés nem agrárszakképző intézményben is folytatható, számos, nem agrárminisztériumi fenntartású szakképző intézményben oktatnak agrárszakmákat.

¹ A szakképzés és felnőttképzés megújításának középtávú szakmapolitikai stratégiája, a szakképzési rendszer válasza a negyedik ipari forradalom kihívásaira.

A HAZAI DUÁLIS AGRÁRSZAKKÉPZÉS MŰKÖDÉSI TAPASZTALATAI ÉS TOVÁBBFEJLESZTÉSI LEHETŐSÉGEI

A szakképző intézmények elsődleges feladatai közé tartozik a szakmajegyzékben meghatározott szakmára felkészítő szakmai oktatás, amely (a képzési és kimeneti követelmények alapján) ágazati alapoktatásban és szakirányú oktatásban történik, ugyanakkor a szakképző intézményekben közismereti oktatás is zajlik. Az ágazati alapoktatás a „szakma” fogalmi körénél bővebb „ágazat” közös szakmai tartalmait foglalja magában, és a szakképzés első éveiben ágazati alapvizsgálattal zárul. A szakirányú oktatás a szakmában való munkavégzéshez szükséges kompetenciákat, illetve a szakmai vizsgára való felkészítést biztosítja.

Azokat a szakmákat, amelyek kizárólag szakképző intézményben, szakmai oktatás keretében sajátíthatók el, az Szkr. 1. számú melléklete az úgynevezett szakmajegyzékben tartalmazza.

Az egyes szakmákhoz tartozó képzési és kimeneti követelmények alapján folyik a szakképző intézményekben az oktató és nevelő munka. A szakmajegyzékben felsorolt 179 szakmából 28 tartozik az agráriumhoz, ebből 9 a Mezőgazdaság és erdészet ágazathoz, 18 az Élelmiszeripar ágazathoz és 1 a Környezetvédelem és vízügy ágazathoz.² Sok szakmán belül több szakmairány, illetve részszakma is tanulható.

Az új szakmajegyzék alapján változott a szakmák ágazati besorolása. Az agrárszakképzéshez tartozó új „**Élelmiszeripar**” ágazat megfelel a korábbi „Élelmiszeripar” ágazatnak, ugyanakkor a korábbi „Mezőgazdaság”, „Erdészet és vadgazdálkodás”, a „Kertészet és parképítés” a „Földmérés”, valamint az „Agrár gépészet” ágazatok összevontan az új „**Mezőgazdaság és erdészet**” ágazat alá kerültek. A korábbi „Környezetvédelem” ágazathoz tartozó szakmák már a „Környezetvédelem és vízügy” ágazat alá tartoznak (1. táblázat).

1. táblázat: **A 2022/2023-mas tanévben oktatott agrárszakmák besorolása a Szakmajegyzék és az Országos Képzési Jegyzék szerinti ágazatokba**

Ágazat	Szakma
Élelmiszeripar – (Szakmajegyzék)	Bor- és pezsgőgyártó technikus
	Édességkészítő
	Élelmiszer-ellenőrzési technikus
	Élelmiszeripari gépésztechnikus
	Élelmiszeripari gépkezelő
	Erjedés- és üdítőital-ipari technikus
	Erjedés- és üdítőital-ipari termékkészítő
	Hentes és húskészítmény-készítő
	Húsipari technikus
	Kistermelői élelmiszer-előállító
	Pék
	Pék-cukrász
	Sütő- és cukrászipari technikus
	Szőlész-borász
	Tartósítóiipari technikus
	Tartósítóiipari termék-készítő
	Tejipari technikus

² <https://www.nak.hu/kiadvanyok/kiadvanyok/3554-agrarszakma-iranytu-2022>

Ágazat	Szakma
	Tejtermékkészítő
Élelmiszeripar – (OKJ)	Élelmiszeripari analitikus technikus
	Élelmiszeripari technikus
Agrár gépész – (OKJ)	Élelmiszeripari gépésztechnikus
	Mezőgazdasági gépésztechnikus
Erdészet és vadgazdálkodás – (OKJ)	Erdésztechnikus
	Vadgazdálkodási technikus
Földmérés – (OKJ)	Földmérő, földügyi és térinformatikai technikus
Kertészet és parképítés - (OKJ)	Parképítő és fenntartó technikus
Mezőgazdaság - (OKJ)	Állattenyésztő és állategészségügyi technikus
	Mezőgazdasági technikus
Mezőgazdaság és erdészet - (Szakmajegyzék)	Erdésztechnikus
	Erdőművelő-fakitermelő
	Földmérő, földügyi és térinformatikai technikus
	Gazda
	Kertész
	Kertésztechnikus
	Mezőgazdasági gépész
	Mezőgazdasági gépésztechnikus
	Mezőgazdasági technikus
Környezetvédelem - (OKJ)	Környezetvédelmi technikus
Környezetvédelem és vízügy - (Szakmajegyzék)	Környezetvédelmi technikus

Forrás: NSZFH

1.2. A duális szakképzés szabályozási keretei

Az IKK Innovatív Képzéstámogató Központ Zrt. Szkt.-én alapuló meghatározása szerint a duális szakmai oktatás „olyan középfokú szakképzési forma, amely során az intézményben, illetve a munkaerő-piaci szereplőknél, vállalatoknál, cégeknél folyó szakmai oktatás párhuzamosan, egymást kiegészítve történik. Duális képzésben a szakirányú oktatást biztosító vállalatnál a tanuló gyakorlatot szerez, megismeri a vállalati kultúrát, versenyképes tudással és gyakorlattal lép a munkaerőpiacra a tanulmányai befejezése után.” (IKK, 2021 p. 4)

Duális képzőhelyként az a képzőközpont vagy – a szakképző intézmény kivételével – más olyan gazdálkodó szervezet (ideértve a személyi jövedelemadóról szóló törvény szerinti mezőgazdasági őstermelőt is) vehető nyilvántartásba, **amelynél a szakirányú oktatás megszervezésének személyi, eszköz és minőségirányítási feltételei biztosítottak.**

Az Szkt. értelmében a szakképzési alapfeladat-ellátás a szakmai önállósággal rendelkező szakképző intézmény és a duális képzőhely között az állam és a magánszféra konstruktív együttműködésével és érdekeik kölcsönös elismerésével megosztva folyik. **Szakirányú oktatást a szakképző**

intézmény, illetve a duális képzőhely szervezhet. A duális képzőhely, illetve a szakképző intézmény együtt alkotja a szakirányú oktatást folytató szervezetet. Szakirányú oktatásban a tanuló első sorban a duális képzőhelyen vehet részt. A tanulmányaikat **2020. szeptember 1. előtt** megkezdő tanulók a korábban a régi Szt. (2011. évi CLXXXVII. törvény a szakképzésről), jelenleg pedig az Szt. átmeneti rendelkezéseinek hatálya alá tartozó **tanulószerződéses** jogviszonyban vesznek részt gyakorlati képzésben, vagy **együttműködési megállapodás** alapján egybefüggő nyári gyakorlaton a gyakorlati képzést folytató szervezetenél. A **2020. szeptember 1-től** szakképzési tanulmányaikat megkezdő tanulók pedig **szakképzési munkaszerződés keretében** vehetnek részt a duális képzésben.

Az Szkr. 223/A. § kimondja, hogy a szakirányú oktatást az Szkr. 14. § (2) bekezdés 3. pontja szerinti képzési program alapján kell megszervezni, amely képzési programot a szakképző intézmény a duális képzőhellyel közösen alakítja ki úgy, hogy az tartalmazza a tananyagelemek oktatásának a szakképző intézmény és a duális képzőhely közötti megosztását, valamint – az Szt. 60. § (1) bekezdése szerint – a szakképző intézmény és a duális képzőhely általi közös értékelés és minősítés szempontjait (Szkr. 223/A. §). A duális képzőhelynek a jogszabályi előírásoknak (Szkr. 242. §) megfelelő minőségű oktatást szükséges alkalmaznia, aki a vonatkozó szakmában legalább középfokú végzettséggel, legalább öt év szakmai gyakorlattal és kamarai gyakorlati oktatói vizsgával rendelkezik (kivéve, ha egyéb, azt kiváltó képesítése van, vagy betöltötte 60. életévét).

Az Szt. és az Szkr. vonatkozó szakaszai részletesen szabályozzák a szakirányú oktatás rendjét, időtartamát, a szakirányú oktatásban részesülők védelmére vonatkozó előírásokat, a szakképzési munkaszerződés alapján járó munkabért, a munka- és pihenőidőt, a szerződés megszűnésére/megszüntetésére vonatkozó szabályokat. A szakképzés attraktivitásához jelentősen hozzájáruló tényező, hogy a tanuló a szakképzési munkaszerződés alapján végzett munkáért havonta közvetlenül nyújtott pénzbeli juttatásként munkabérré jogosult. A szakképzési munkaszerződés alapján kifizetett munkabér havi mértékének minimumát és maximumát az Szkr. határozza meg, amely szerint a **munkabér havi mértékének összege** – a tanuló és a duális képzőhely megállapodása alapján – a korábbiakkal ellentétben nem a minimálbérhez igazodik, hanem **a szakirányú oktatás központi költségvetéséről szóló törvényben meghatározott önköltségéhez, annak egyhavi összege, de legfeljebb százhatvanhatsz százaléka** (Ez 2023-ban 100.000 és 168.000 forint közötti összeget jelent.). A munkabér megállapításánál figyelembe kell venni a tanuló szakmai felkészültségét és tanulmányi eredményeit. A tanulót, illetve a képzésben részt vevő személyt egyéb juttatásként **megilletik** a duális képzőhelyen a tanuló által választott szakmához szükséges szakképzéssel betöltött **munkakörben foglalkoztatottak részére biztosított juttatások** (munkaruha, kedvezményes étkeztetés, útiköltség-térítés, egyéni védőfelszerelés, cafeteria).

A tanuló a szakképzési munkaszerződés időtartama alatt a társadalombiztosítás ellátásaira való jogosultság szempontjából munkaviszonyban foglalkoztatott biztosítottként minősül, a munkaviszony időtartama nyugellátásra jogosító szolgálati időnek, a munkabére nyugdíjalapot képező jövedelemnek számít (Szt. 85. §, Szkr. 253. §).

A tanulót évente **negyvenöt munkanap**, a képzésben részt vevő személyt évente harminc munkanap szabadság illeti meg. A tanuló szabadságának kiadásánál figyelemmel kell lenni az őszi, téli, tavaszi és nyári szünet rendjére. A nyári szünetben legalább húsz munkanap szabadságot egybefüggően kell kiadni az érintett tanuló véleményének kikérését követően.

A **duális képzésbe bekapcsolódó gazdálkodó szervezetek** számára jelentős vonzerőt jelenthet, hogy a szociális hozzájárulási adóról szóló törvényben meghatározottak szerint **jogosultak** a szakirányú oktatás arányosított önköltsége alapján igénybe vehető **adókedvezmény érvényesítésére**.

A duális képzőhely és a tanuló kölcsönös preferenciáját erősítheti, mindkét fél számára a tervezhetőséget segítheti a **szakképzési előszerződés lehetősége**, amelyet a tanuló a szakirányú oktatást

megelőzően köthet a duális képzést nyújtó szervezettel. A felek arra vállalnak kötelezettséget, hogy a szakirányú oktatás céljából későbbi időpontban szakképzési munkaszerződést kötnek és abban a szerződés lényeges feltételeit meghatározzák (Szkt. 90. §). Az Szkr. 254. § úgy rendelkezik, hogy a „szakképzési előszerződéssel rendelkező tanulót, illetve a képzésben részt vevő személyt azonos eredmény esetén előnyben kell részesíteni a szakképző intézmény által meghirdetett képzésekkel kapcsolatos felvételi eljárásban”.

A duális képzésbe bekapcsolódó vállalkozásoknak több lehetősége adódik **különböző együttműködések kialakítására**. Az Szkt. 81. §-a a duális képzőhelyi követelményeknek való együttes megfelelés érdekében lehetővé teszi az úgynevezett **ágazati képzőközpont** létrehozását, nonprofit gazdasági társaság formájában, elsősorban kkv-k részvételével, adott esetben nagyobb vállalkozások, illetve a szakképzési centrum bevonásával, szabályozott tulajdonosi összetételben. Az az ágazati képzőközpont, amely egy felsőoktatási intézmény és a szakképzési centrum együttesen többségi tulajdoni hányadával jön létre, a szakirányú oktatás és a felsőoktatási duális képzés egyazon képzőközpontban történő megvalósítása céljából úgynevezett **tudásközpontként** működhet (szintén nonprofit gazdasági társasági formában). A saját tanműhellyel rendelkező (kkv-nak nem minősülő) vállalatok önállóan vagy más gazdálkodó szervezet megbízása alapján folytatandó szakirányú oktatás céljából saját szervezeten belüli **vállalati képzőközpontot** működtethetnek.

2. A duális agrárszakképzésben résztvevő vállalkozások

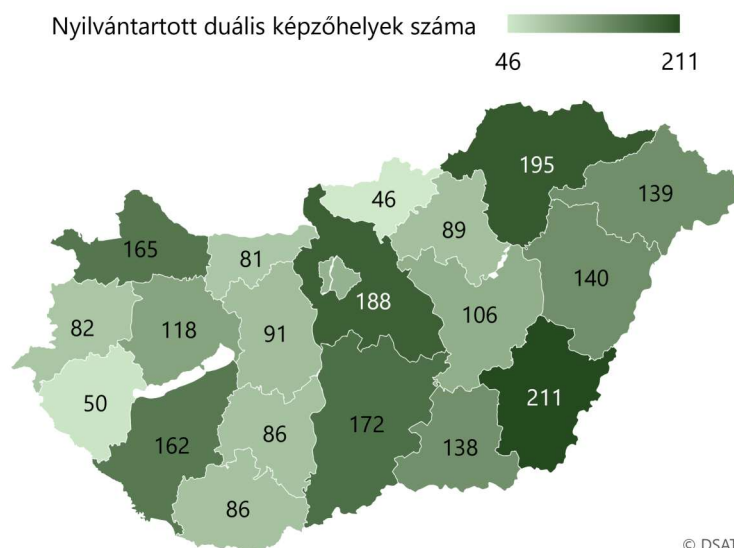
Duális agrárszakképzésben azon gazdálkodó szervezetek vehetnek részt, akik szerepelnek a Nemzeti Agrárgazdasági Kamara (NAK) duális képzőhelyek közhiteles hatósági nyilvántartásában. A nyilvántartásba vételi eljárás során a nyilvántartást vezető szerv megvizsgálja a kérelmező szervezetre vonatkozóan, hogy alkalmas-e a szakirányú oktatás ellátására és a tanulók szakmai vizsgára történő felkészítésére, rendelkezik-e a szakma oktatásához szükséges érvényes jogszabályokban meghatározott személyi, tárgyi, adminisztrációs és egyéb oktatás lebonyolításához kapcsolódó feltételekkel, valamint, hogy a kérelmező megfelel-e a jogszabályokban előírt egyéb feltételeknek. A nyilvántartást vezető szerv, azaz a NAK, a közigazgatási hatósági eljárás általános szabályai szerint, helyszíni szemle során győződik meg a feltételek meglétéről.

A szakképzésben lezajlott átalakítás utólagos hatásvizsgálatából adódó törvénymódosításokról szóló 2023. évi XXXIII. törvény módosította a duális képzőhelyként nyilvántartásba vehető szervezetek körét. A szakirányú oktatás duális képzőhelyen való szélesebb körű megszervezhetősége érdekében lehetővé teszi a mezőgazdasági östermelő duális képzőhelyként való nyilvántartásba vételét.

2023 szeptemberében a NAK felülvizsgálta a duális képzőhelyként nyilvántartott képzőhelyeket. A felülvizsgálat eredményeként **2023 szeptemberében az agrárszakképzésben érintett duális képzőhelyek száma a közhiteles hatósági nyilvántartásban 2443**, amely képzőhelyekhez összesen **2991 telephely** tartozik, ami az összes működő mező-, erdőgazdasági és élelmiszeripari vállalkozás (76 072) csupán mintegy 3 százalékát teszi ki.

A képzőhelyek számát tekintve az agrárgazdálkodású vármegyék dominanciája rajzolódik ki. A legtöbb képzőhely Békés, Borsod-Abaúj-Zemplén és Pest vármegyében található, de Bács-Kiskun, Győr-Moson-Sopron és Somogy vármegyékben is átlag feletti a számuk. Legkevesebb gyakorlati képzőhelyet Nógrád és Zala vármegyében találunk (1. ábra).

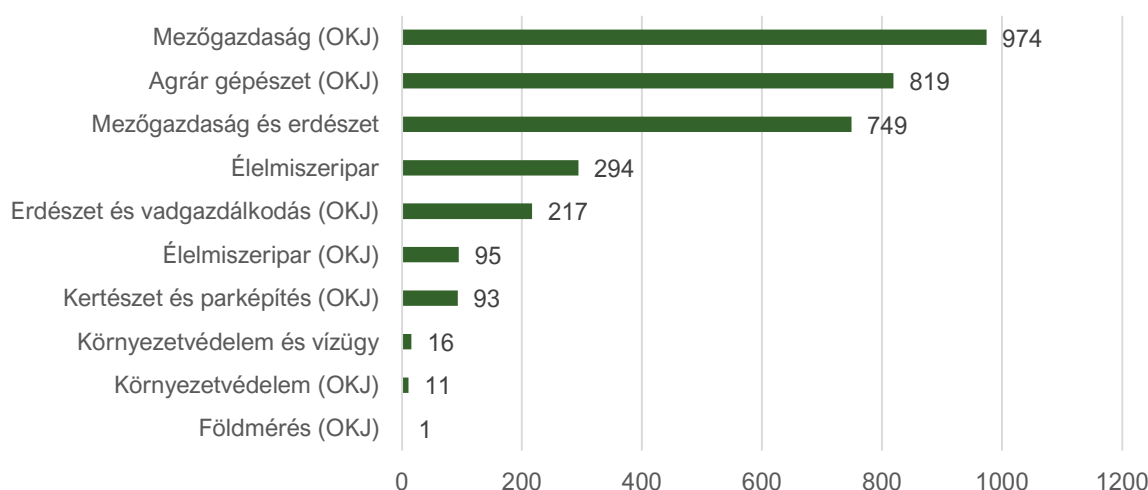
1. ábra: **Az agrárszakképzésben nyilvántartott duális képző helyek száma a vármegyékben, (2023 szeptember)**

Forrás: NAK

Az oktatható szakmák közül az OKJ-s rendszerű Mezőgazdaság (974, a nyilvántartott képzőhelyek 39,9 százaléka) és Agrár gépészet ágazatokhoz (819, a nyilvántartott képzőhelyek 33,5 százaléka), valamint az új **Mezőgazdaság és erdészet ágazathoz (749, a nyilvántartott képzőhelyek 30,7 százaléka) kapcsolódó szakmák** oktatását vállalja a legtöbb vállalkozás. Az új szakmajegyzék szerinti **élelmiszeripar ágazathoz tartozó szakmák oktatására a nyilvántartott képzőhelyek 12, a régi OKJ-s Élelmiszeripar ágazat szakmaiban pedig a képzőhelyek 3,9 százaléka akkreditáltatta magát.** Az 1. melléklet mutatja, hogy az egyes szakmák oktatására hány duális képzőhely szerepel a nyilvántartásban. Ezek alapján látszik, hogy a legtöbb, közel ezer képzőhely az OKJ-s mezőgazdasági technikus és az OKJ-s mezőgazdasági gépész szakmák oktatására került be a nyilvántartásba. Az erdészeti szakmák oktatásában az OKJ-s erdésztechnikusi és vadgazdálkodási technikus szakmák oktatására még jóval több képzőhely szerepel a nyilvántartásban, mint a szakmajegyzék szerinti erdésztechnikusi szakmákra. A környezetvédelem területén az OKJ-s környezetvédelem ágazathoz tartozó környezetvédelmi technikus szakmát 11, míg a Környezetvédelem és vízügy ágazathoz tartozó Környezetvédelmi technikus szakma oktatását 16 képzőhely vállalja (2. ábra).

2. ábra: **A nyilvántartott duális képzőhelyek száma az agrárszakképzési ágazatokhoz tartozó szakmákban (2023 szeptember)**

Megjegyzés: Egy képzőhely több szakmaterülethez tartozó szakmában is akkreditálhatja magát.
Forrás: NAK

Az egyes szakmák oktatására engedéllyel rendelkező képzőhelyek számát az 1. melléklet tartalmazza. A duális képzésben **a legnépszerűbb szakmák, amelyeket a képzőhelyek oktathatnak, a mezőgazdasági gépésztechnikus és a mezőgazdasági technikus.** Ezen kívül még nagyobb számú képzőhely biztosít gyakorlati oktatást a mezőgazdasági gépész, az állattenyésztő és állategészségügyi technikus, valamint a gazda szakmákban. Ezzel szemben tíz alatti képzőhelyszámmal csak **mérsékelt lehetőség kínálkozik a duális képzésre** az olyan élelmiszeripari szakmákban, mint a **tejipari technikus, -szaktechnikus,** valamint **tejtermékkészítő, a bor- és pezsgőgyártó technikus,** az erjedés- és üdítőitalipari technikus és -termékgyártó, valamint a **tartósítóiipari technikus szakmákban,** de ahogy korábban már említettük, a földmérő szakmák oktatására is csupán néhány képzőhely akkreditáltatta magát. A nyilvántartott duális képzőhelyek alacsony száma vagy adott vármegyében a hiánya különösen azon szakmák esetében problémás, ahol a szakképzésben tanulók létszáma sokszorosán felülmúlja a képzőhelyek számát. Ahol az agrárszakképzésben tanulók létszáma több, mint tízszerese a képzőhelyek számának, a következők: élelmiszer-ellenőrzési

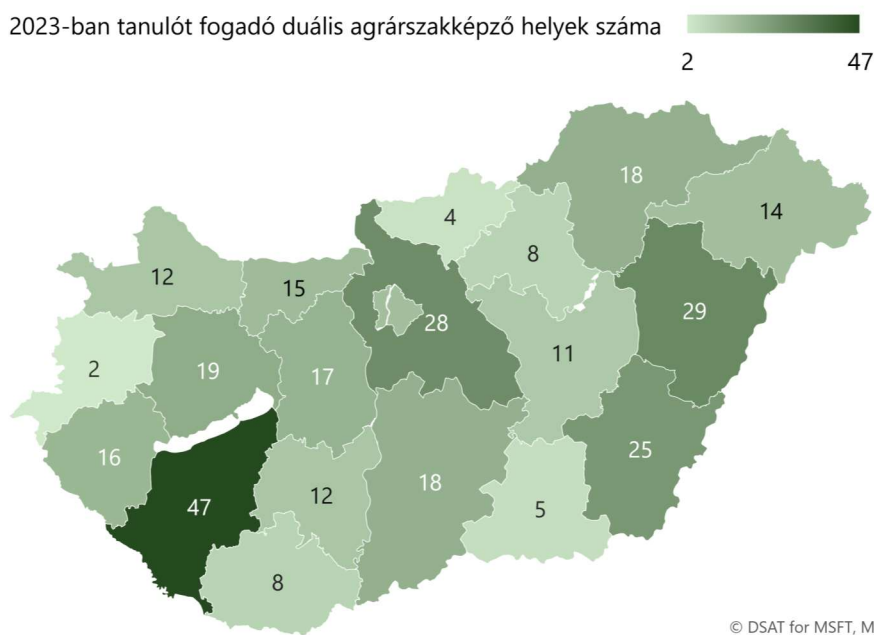
A HAZAI DUÁLIS AGRÁRSZAKKÉPZÉS MŰKÖDÉSI TAPASZTALATAI ÉS TOVÁBBFEJLESZTÉSI LEHETŐSÉGEI

technikus; élelmiszeripari gépkezelő; földmérő, földügyi és térinformatikai technikus; kertész; környezetvédelmi technikus; pék-cukrász; sütő- és cukrászipari szaktechnikus; tartósítóiipari technikus.

A duális képzésben aktívan résztvevő vállalkozások elemzését a 2023 szeptemberére vonatkozó Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Hivatal (NSZFH) AKI számára átadott adatbázisa alapján végezzük el. Az adatbázis tartalmazza mindazon gyakorlati képzőhelyeket, amelyek akár nappali, akár felnőttképzés keretében tanulókat fogadtak szakképzési munkaszerződéssel agrárszakmák oktatására.

Az adatok alapján **2023 szeptemberében** tanulókat fogadó, tehát **aktív duális agrárszakképzést folytató gyakorlati helyek száma 308 volt, ahol összesen 5362 tanulót fogadtak.** Ez azt jelenti, hogy a **nyilvántartásban szereplő gyakorlati képzőhelyek 12,6 százalékában folyt ebben az időszakban gyakorlati képzés.** A legtöbb aktív képzőhely **Somogy vármegyében (47) valamint Hajdú-Bihar (29), Pest (28) és Békés (25) vármegyében működik,** míg Vas vármegyében csupán 2, Nógrádban 4, Csongrád-Csanád vármegyében pedig 5 képzőhelyen fogadtak tanulókat (3. ábra). Az 1. ábrán bemutatott nyilvántartott képzőhelyek vármegyénként bemutatott számait összevetve az aktív képzőhelyek számával, azt találjuk, hogy míg Somogyban a képzőhelyek közel 30 százaléka aktív, addig Vas vármegyében mindössze 2,4, Csongrád-Csanád vármegyében pedig 3,6 százalékos az aktivitás.

3. ábra: A 2023-ban tanulót fogadó „aktív” duális gyakorlati agrárszakképző helyek száma

Megjegyzés: Az adatok a szakképzési munkaszerződéssel 2023 szeptemberében tanulókat fogadó gyakorlati képzőhelyekre vonatkoznak
Forrás: NSZFH

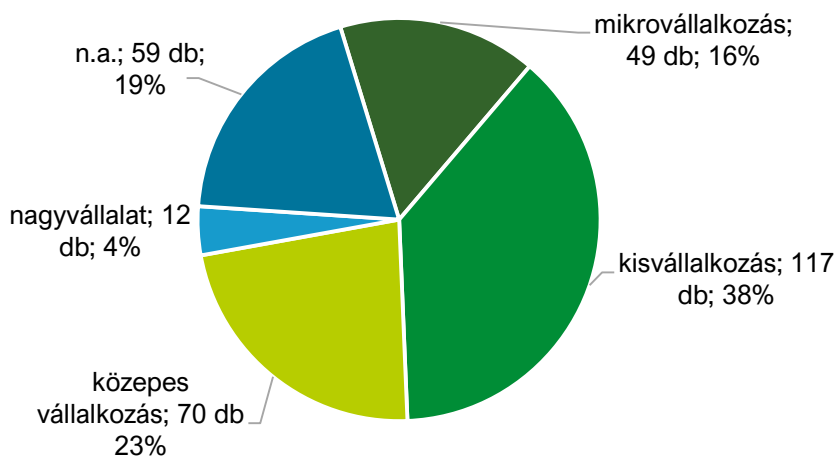
Az **aktív duális képzőhelyek többsége** (közel 60 százaléka) **mezőgazdasági szakmákat oktat,** azon belül a **legtöbbben gazda** (105 képzőhely) azon belül 30 állattenyésztő, 30 lovasz, 43 növénytermesztő szakmairányt és **mezőgazdasági technikus** (58) szakmákat oktatnak, ami belül 25 helyen a szakmajegyzék szerinti állattenyésztés, 32 helyen növénytermesztés szakirányt (2. melléklet). **Valamilyen élelmiszeripari szakmát az aktív vállalkozások 54 százaléka oktat,** a legtöbb képzőhely a **pék-cukrász** (55) és a **pék** (29) szakmákra készíti fel a tanulókat, ugyanakkor **az évek óta hiányszakmának számító hentes és húskészítmény-készítőket csak 15 képzőhely, húsipari technikusokat csak egy képzőhely oktat.** A szőlész-borász szakmát 12 képzőhelyen oktatták 2023

szeptemberében. Mezőgazdasági gépész szakmát 101 helyen, mezőgazdasági gépésztechnikus szakmát pedig 15 helyen oktatnak. Ugyan az **élelmiszeripari gépkezelők iránt óriási az igény a munkaerőpiacon** (Hamza, 2022) **mindössze 10 vállalkozás fogadott tanulókat a vizsgált időszakban.**

A duális agrárszakképzésben 2023-ban aktívan résztvevő 308 képzőhelyből 253-at azonosítottunk az AKI rendelkezésére álló társas vállalkozások NAV adatbázisából és az OPTEN adatbázisból, így lehetőség nyílt ezen szervezetek vállalkozási forma, tevékenységi kör, létszám és méret szerinti elemzésére.

A **duális képzőhelyek többsége** (38 százaléka) a vállalkozás méret szerinti besorolása alapján **kisvállalkozásnak minősül.** Mintegy 16 százalékot tesznek ki a mikrovállalkozások, de a nem beazonosítható képzőhelyek többsége is feltehetően a mikrovállalkozás kategóriába tartozik. **A képzőhelyek közel negyedét a közepes és 4 százalékát a nagy méretű vállalkozások teszik ki** (4. ábra). Így az élelmiszergazdaságban jellemző vállalkozásméret struktúráját tekintve, - amelyben a mikrovállalkozások aránya 95,8 százalék, a kisvállalkozásoké 3,8 százalék és a közepes és nagyvállalkozások aránya az 1 százalékot sem éri el - az látszik, hogy **a duális szakképzésben résztvevő vállalkozások között a kis- és közepes vállalkozások bőven felülreprezentáltak.**

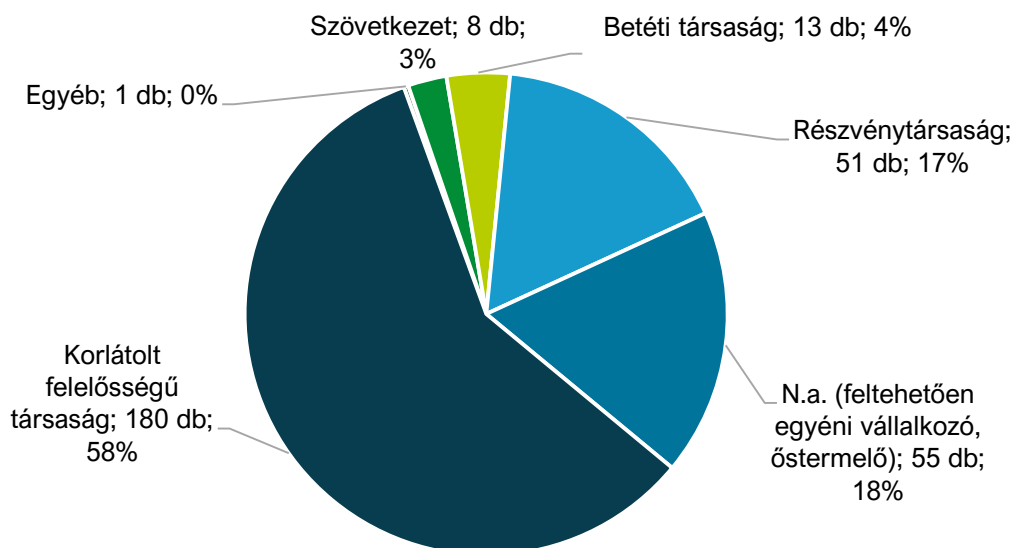
4. ábra: **Az aktív agrár duális képzőhelyek méret szerinti megoszlása, 2023**

Megjegyzés: Az adatok a szakképzési munkaszerződéssel 2023 szeptemberében tanulókat fogadó gyakorlati képzőhelyekre vonatkoznak
 Forrás: NSZFH, NAV, OPTEN

A gazdasági forma tekintetében a **duális szakképzésben résztvevő vállalkozások túlnyomó többsége Kft. formában működik.** A képzőhelyek 18 százalékát – azaz a második legnagyobb részt – a NAV és OPTEN adatbázisban ugyan nem azonosítható, de név alapján feltételezhetően egyéni vállalkozások, östermelők adják, és közel ugyanennyien működnek részvénytársasági formában. A duális szakképzésben aktív képzőhelyek 4 százaléka betéti társaságként, 3 százaléka szövetkezeti formában működik (5. ábra).

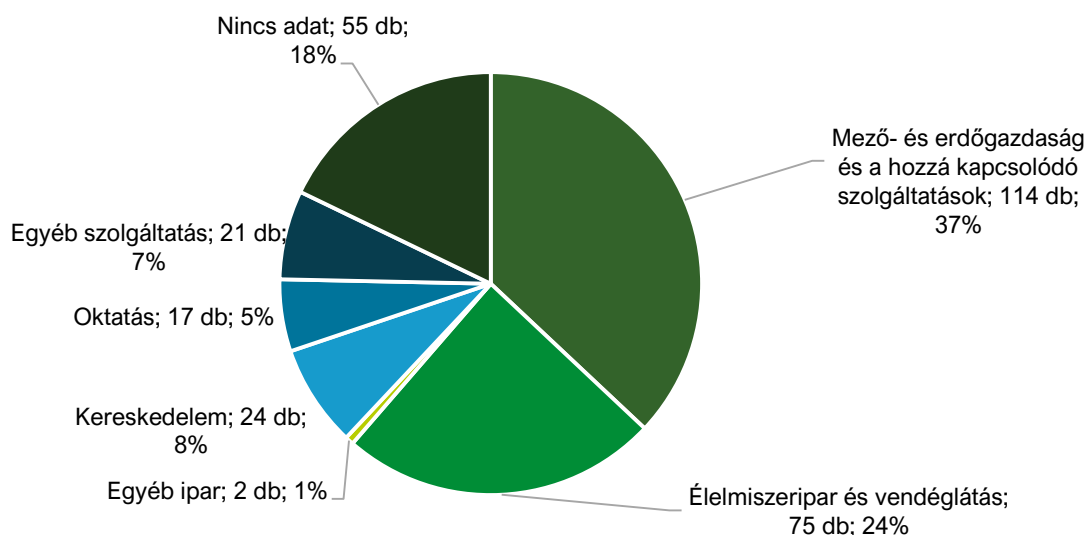
5. ábra: **Az aktív agrár duális képzőhelyek gazdasági forma szerinti megoszlása, 2023**

Megjegyzés: Az adatok a szakképzési munkaszerződéssel 2023 szeptemberében tanulókat fogadó gyakorlati képzőhelyekre vonatkoznak
 Forrás: NSZFH, NAV, OPTEN

Az aktív agrár gyakorlati képzőhelyek többségének főtevékenysége mező- és erdőgazdálkodás és ezekhez kapcsolódó szolgáltatások, míg a második leggyakoribb főtevékenység az élelmiszeriparhoz kapcsolódik. Előbbi főkategórián belül kiemelkedik a gabonaféle (kivéve: rizs), hüvelyes növény, olajos mag termesztése főtevékenység, míg az élelmiszeripari vállalkozások döntő többségének tevékenysége a kenyér; friss pékáru gyártáshoz tartozik (6. ábra). A képzőhelyek mintegy 5 százalékát adó oktatási főtevékenységet végző szervezetek között található ágazati képzőközpontok.

6. ábra: **Az aktív agrár duális képzőhelyek főtevékenység szerinti megoszlása, 2023**

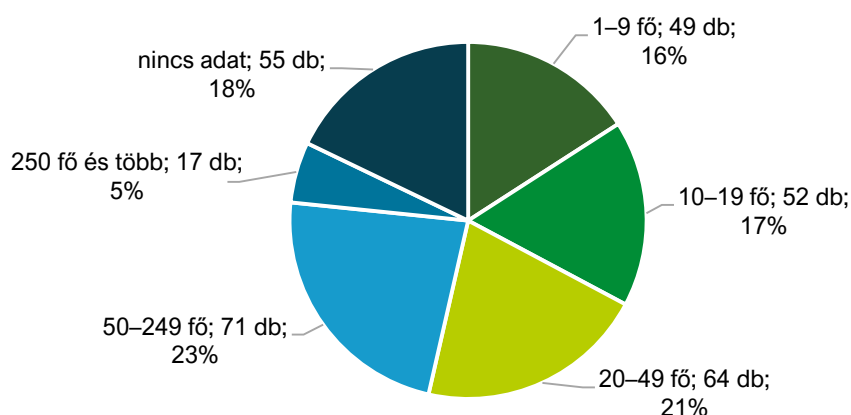

Megjegyzés: Az adatok a szakképzési munkaszerződéssel 2023 szeptemberében tanulókat fogadó gyakorlati képzőhelyekre vonatkoznak
 Forrás: NSZFH, NAV, OPTEN

A duális szakképzésben résztvevő vállalkozások között az alapsokasághoz képest felülreprezentáltak a nagyobb foglalkoztatotti létszámmal rendelkező cégek, hiszen az

élelmiszergazdaságban (élelmiszeripar és mező- és erdőgazdaság együtt) működő vállalkozások túlnyomó többsége (94 százaléka) 1-9 főt foglalkoztat, az ennél nagyobb alkalmazotti létszámot foglalkoztató vállalkozások csupán néhány százalékot tesznek ki (2,1 százalékot tesznek ki a 10-19 főt, 1,3 százalékot a 20-49 főt, 0,7 százalékot az 50-249 főt és csupán 0,1 százalékot a több, mint 250 főt foglalkoztató vállalkozások). Ezzel szemben az aktívan duális képzésbe bekapcsolódó cégek között az 1-9 főt foglalkoztatók az aktív képzőhelyek 16 százalékát teszik ki, ugyanakkor a szervezetek 18 százalékát jelentő nem azonosított, feltehetően östermelői státuszú vagy egyéni vállalkozásként működő képzőhelyek többsége is nagy valószínűséggel a 10 fő alatti létszámmal rendelkező csoportot gazdagítja. Mintegy 17 százalékot tesznek ki a 10-19 főt, 21 százalékot a 20-49 főt foglalkoztató szervezetek, és figyelemreméltó, hogy a képzőhelyek közel negyedét az 50 és 250 közötti alkalmazotti létszámmal rendelkező szervezetek alkotják (7. ábra).

7. ábra: **Az aktív agrár duális képzőhelyek alkalmazotti létszám szerinti megoszlása, 2023**

Megjegyzés: Az adatok a szakképzési munkaszerződéssel 2023 szeptemberében tanulókat fogadó gyakorlati képzőhelyekre vonatkoznak
 Forrás: NSZFH, NAV, OPTEN

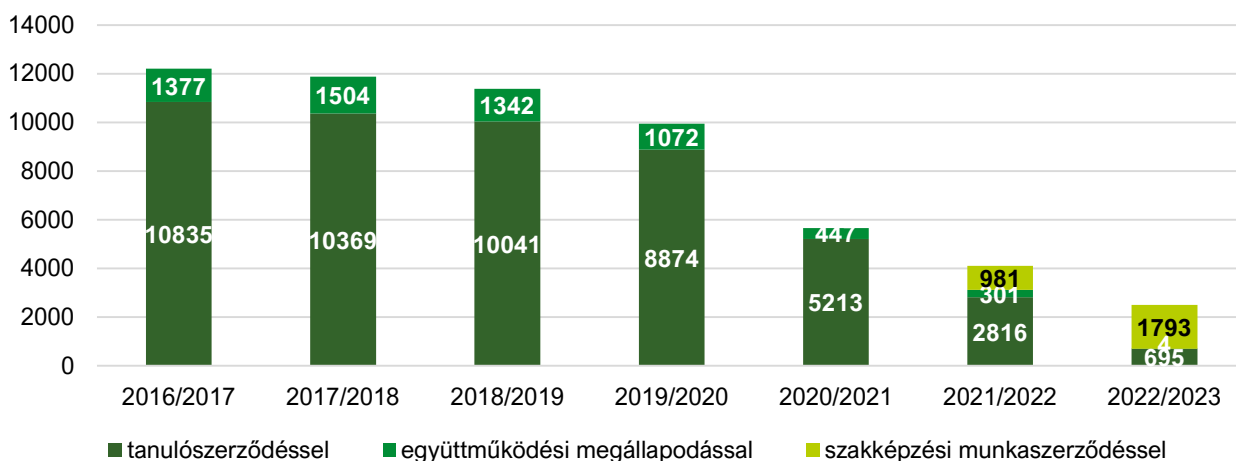
A duális agrárszakképzésben aktívan résztvevő szervezetek elemzéséből egyértelműen kirajzolódik, hogy **az ágazatban a nagyobb, jelentősebb munkaerőállománnyal bíró cégek azok, amelyek elsősorban saját munkaerőutánpótlásuk biztosítását szem előtt tartva bekapcsolódnak a középfokú duális szakképzésbe.** Ezen nagyobb vállalkozások esetében biztosíthatók azok a személyi és tárgyi feltételek, amelyek a gyakorlati szakmai oktatáshoz elengedhetetlenek.

3. A duális agrárszakképzésben tanulók

A duális agrárszakképzésben tanulósz szerződéssel és együttműködési megállapodással résztvevő tanulók szerződési adatait tartalmazó, NAK által működtetett AGRÁRSZAKTÁR, valamint a szakképzési munkaszerződéseket a NAV adatok alapján kezelő NSZFH adatai alapján **a duális agrárszakképzésben tanulók létszáma 2017 óta a 2022/2023-as tanévig folyamatosan csökkent.** Egy nagyobb, 13 százalékos csökkenés a 2019/2020-as tanévben következett be a koronavírus járvány megjelenése miatt. Ezt követően a 2020/2021-es évben több tényező (a járvány, a szakképzési törvény változása, az agrárszakképzési centrumok létrehozása) együttes hatása miatt jelentősen, mintegy 58 százalékkal csökkent a tanulói létszám. A 2021/2022-es tanévben tovább csökkent a „kifutó rendszerű” duális képzésben tanulók száma, ekkor már mindösszesen 3117 diák tanult a két korábbi duális képzési formában (tanulósz szerződés és együttműködési megállapodás), a 2022/2023-as tanévben pedig már csupán mintegy 700 tanuló maradt ebben a rendszerben (8. ábra). A szakképzési munkaszerződéssel gyakorlati képzésben résztvevő tanulókról a 2022/2023-as tanévre vonatkozóan a 2022 szeptemberi tanulói létszámadatok állnak rendelkezésre az NSZFH-től az AKI részére átadott adatbázisból. Ez azt jelenti, hogy a teljes 2022/2023-as tanévre a pontos létszám meghatározása nem lehetséges, azonban az év során általában a szeptember hónap az, amikor átlagosan a legtöbb tanuló szakképzési munkaszerződéssel a gyakorlati képzőhelyen tartózkodik, ezért ezt az adatot vonatkoztatjuk a teljes tanévre.

A 2022/2023-as tanév szeptemberében 695 tanulónak volt érvényes tanulósz szerződése, 4 fő együttműködési megállapodással töltötte gyakorlatát és 1793 tanuló szakképzési munkaszerződéssel vett részt a duális képzésben. A tanévben így összességében 2492 tanuló vett részt duális képzésben, ami az agrárszakképzésben tanulók (21352) mintegy 12 százalékát jelenti.

8. ábra: **A duális agrárszakképzésben résztvevő tanulók száma 2017-2023, fő**

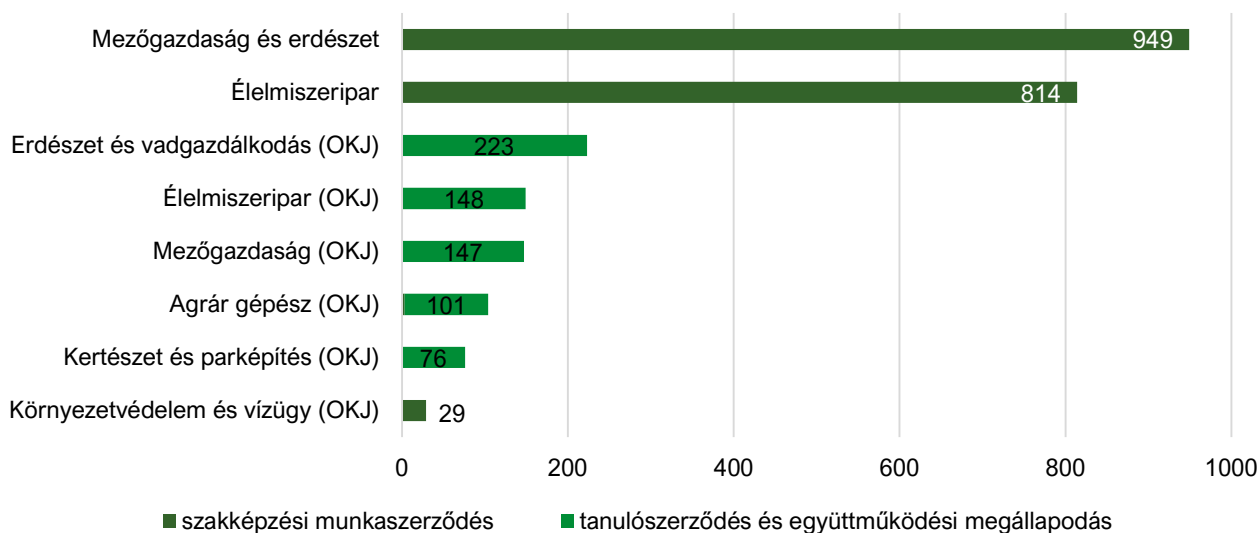

Forrás: NAK, NSZFH

A szakmák ágazati bontásában, a „mezőgazdaság és erdészet”, valamint az „élelmiszeripar” emelkedik ki, ezekben az **ágazatokban tanul a legtöbb tanuló duális képzésben** (az összes duális képzésben résztvevő tanuló 38 és 33 százaléka). A duális agrárszakképzésben résztvevő tanulók mintegy 30 százaléka a régi OKJ-s ágazati besorolású szakmákban tanult a 2022/2023-as tanévben, zömmel még tanulósz szerződéssel. Közöttük az erdészet és vadgazdálkodás ágazatban tanultak a legtöbben, a duális képzésben tanulók 9 százaléka (223 tanuló). Az agrár gépész ágazat OKJ-s szakmaiban tanulók aránya mintegy 4 százalék (101 fő), a kertészet és parképítésben a tanulók 3,5

százaléka (76 fő), a környezetvédelem és vízügy ágazatban pedig mindössze 1 százalék (29 fő) tanult a 2022/2023-as tanévben (9. ábra).

9. ábra: **A duális agrárszakképzésben résztvevő tanulók száma a tanult szakma ágazata és a duális képzés formája szerint a 2022/2023-as tanévben**

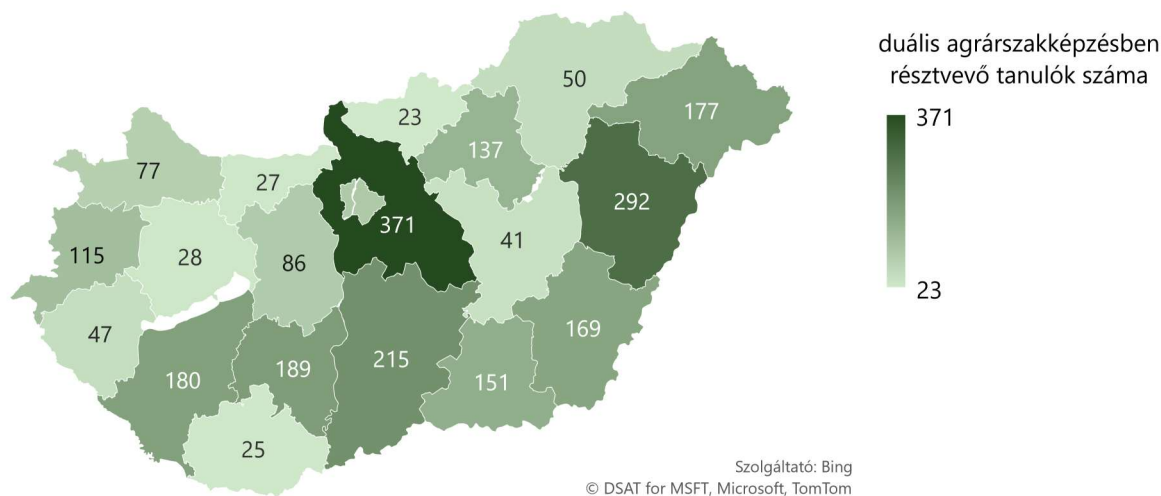

Forrás: NAK, NSZFH

A szakmák közül a tanulólétszám a pék-cukrász (453 fő), a mezőgazdasági gépész (450 fő) a gazda (301 fő) és a pék (244 fő) szakmákban a legmagasabb, és ezekben a szakmákban a tanulók túlnyomó része szakképzési munkaszerződéssel vesz részt a duális képzésben. **Jelentős**, 180 főt kitevő a tanulólétszám az erdésztechnikus szakmában, ahol viszont a tanulók egy kivétellel még tanuló szerződés keretében töltik a gyakorlati képzési idejüket (3. melléklet).

A duális agrárszakképzésben résztvevő tanulók száma Pest vármegyében volt a legmagasabb a 2022/2023-as tanévben, itt volt duális képzésben az összes tanuló 15 százaléka és magas tanulói létszám jellemzi még Hajdú-Bihar vármegyét is. Legalacsonyabb a tanulói létszám Nógrád (23 fő), Baranya (25 fő), Komárom-Esztergom (27 fő) és Veszprém (28 fő) vármegyékben volt (10. ábra).

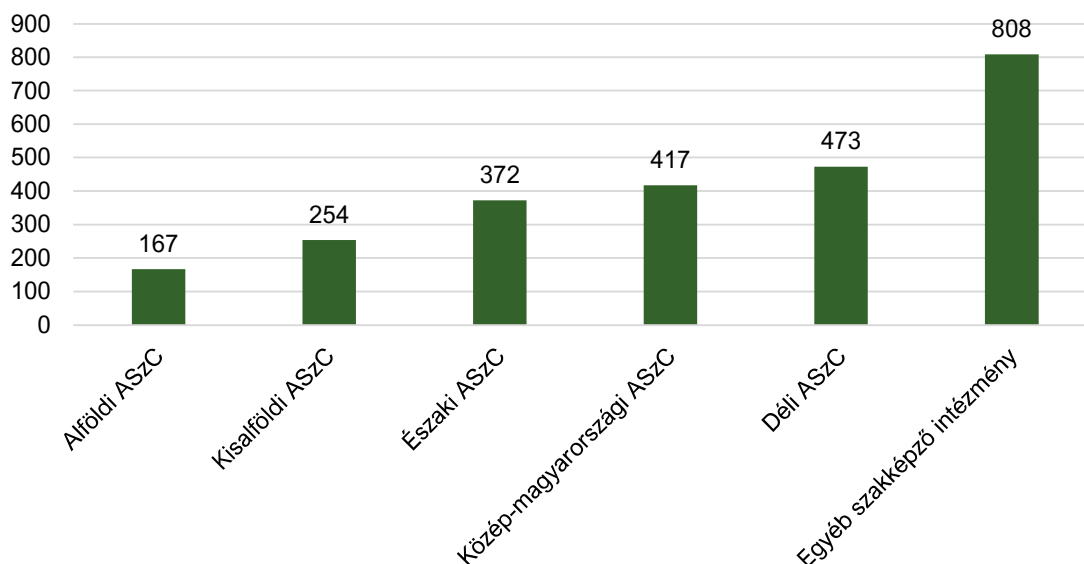
10. ábra: A duális agrárszakképzésben résztvevő tanulók száma a duális képzőhely vármegyéje szerint a 2022/2023-as tanévben

Forrás: NAK, NSZFH

A 2022/2023-as tanévben a duális képzésben résztvevő tanulók több, mint kétharmada (67,6 százaléka) valamelyik agrárszakképzési centrum iskolájában tanult. Legnagyobb számban (473 fő) a Déli ASZC iskoláiból vettek részt duális képzésben, míg az Alföldi ASZC iskoláiból vett részt duális képzésben a legkevesebb (167) tanuló (11. ábra). Mintegy 800 duális képzésben résztvevő tanuló ASZC-n kívüli iskolákban tanul.

11. ábra: A duális agrárszakképzésben résztvevő tanulók száma az agrárszakképzési centrumok (ASZC) iskoláiban és egyéb szakképző intézményekben a 2022/2023-as tanévben

Forrás: NAK, NSZFH

4. A duális agrárszakképzésben résztvevő vállalkozások tapasztalatai – kérdőíves felmérés eredményei

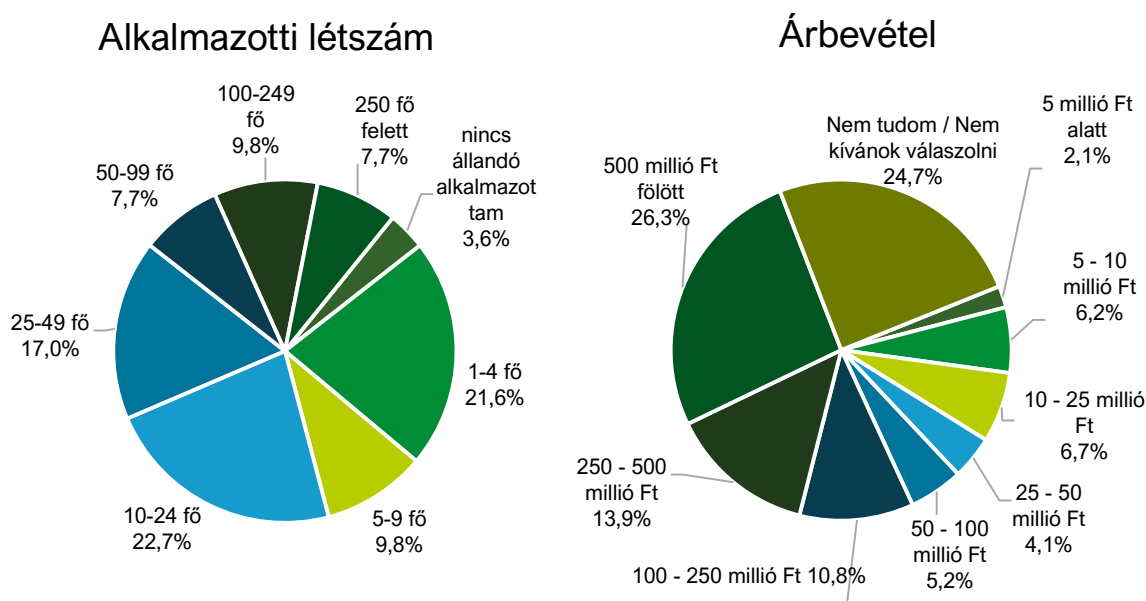
Az agrárszakképzésben duális képzőhelyként résztvevő vállalkozások körében 2023 őszén **kérdőíves felmérést végeztünk** abból a célból, hogy feltárjuk a hazai agrár-, erdészeti és élelmiszeripari vállalkozások duális agrárszakképzéssel kapcsolatos tapasztalatait, igényeit, jövőbeni terveit annak érdekében, hogy megtegyük a megfelelő javaslatainkat a duális képzési feltételek javítására és a lehetőségek bővítésére. A kérdőív kitöltésére online formában önkéntes, anonim módon volt lehetőség.

Nem valószínűségi mintavétel keretében az alapsokaságot a 2443 darab, agrár-szakképzésben duális képzőhelyként nyilvántartott vállalkozás adta. A mintavételi eljárásban a megcélzott vállalkozói kör elérhetősége, önkéntes kitöltése alakította a mintát, így módon a mintavétel nem reprezentatív, **a kérdőívet az alapsokaság 8 százaléka (194 darab vállalkozás) töltötte** Ennek tükrében a **válaszok** messzemenő következtetések levonására nem, de a irányadó jellegű megállapítások lehetőségét adnak. A válaszok elemzése leíró jelleggel történt. A kérdőív eredményeinek bemutatása során az összes vállalkozásra vonatkozó kérdések esetén a teljes minta (N=194) százalékában történik.

A kérdőívet kitöltő vállalkozások (vagy azok jogelődjeinek) mindegyikét a II. világháborút követően alapították, a rendszerváltás előtti alapítású a vállalkozások 11,3 százaléka. A felmért üzemek többségének (58,2 százalékának) alapítása a rendszerváltás és az uniós csatlakozás közötti időszakra tehető, és a vállalkozások 30 százaléka 2004 utáni alapítású. A felmért üzemek székhelye és legfontosabb telephelye a legtöbb esetben ugyanazon vármegyében található. Az egész ország területéről, azaz minden vármegyéből érkeztek válaszok. A legtöbb Somogy vármegyéből (felmért üzemek 11,8 százaléka), de magasabb (15 vagy afeletti) kitöltés érkezett Borsod-Abaúj-Zemplén, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Csongrád-Csanád, Hajdú-Bihar, Komárom-Esztergom és Pest vármegyéből is. Nógrád vármegyei és Budapesti telephellyel rendelkező vállalkozásból csupán egy-egy töltötte ki a kérdőívet.

Az árbevétel nagysága és a foglalkoztatotti létszám alapján a felmérésben résztvevő üzemek között viszonylag nagy arányban szerepelnek a nagyobb méretű vállalkozások. Az üzemek több, mint negyede 500 millió forint feletti árbevételt realizált a felmérést megelőző évben, és mintegy 26 százalékot tesznek ki az 50 fő feletti alkalmazotti létszámmal rendelkező üzemek (12. ábra). A létszám alapján mikrovállalkozás kategóriájába sorolható (10 fő alatti) üzemek 36 százalékot tesznek ki, az árbevétel szempontjából pedig az 50 millió forint alatti kategóriába tartozik a felmért vállalkozások 19 százaléka.

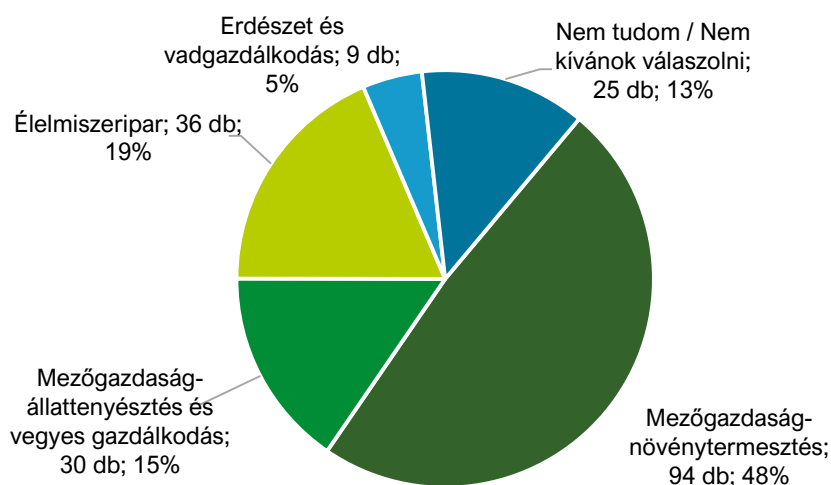
12. ábra: A kérdőívet kitöltő vállalkozások alkalmazotti létszám és árbevétele szerinti megoszlása, % (N=194)

Forrás: Az AKI kérdőíves felmérése, 2023

A vállalkozások túlnyomó többsége (124 vállalkozás, 63 százalék) főtevékenység alapján a mezőgazdasági ágazatba tartozik, azon belül is a növénytermesztéssel foglalkozó vállalkozások adják a felmért üzemek közel felét (94 üzem, 48 százalék). Az **élelmiszeripari vállalkozások 19 százalékot tesznek ki**, közöttük a legtöbb (21 vállalkozás) pékáru gyártással, valamint hét üzem húsfeldolgozással foglalkozik, továbbá kilenc erdészeti vállalkozás is bekerült a felmérésbe (13. ábra).

13. ábra: A kérdőívet kitöltő vállalkozások főtevékenység szerinti megoszlása, % (N=194)

Forrás: Az AKI kérdőíves felmérése, 2023

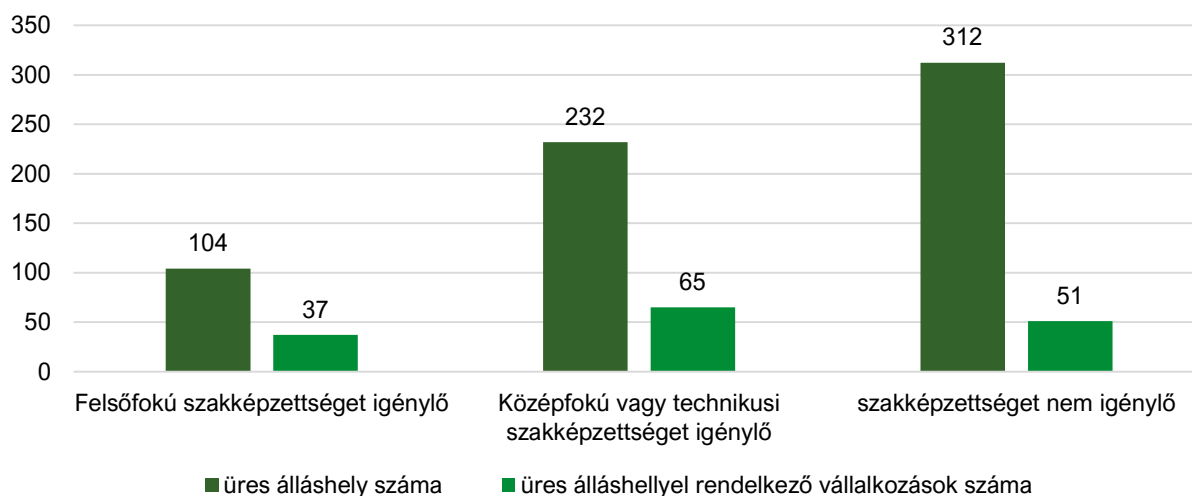
A felmérést megelőző évben (2022-ben) a vállalkozások többségében élénk munkaerőpiaci mozgások voltak jellemzőek, **összeségében a munkaerőfelvétel dominált. A 2022-es évben a felmért vállalkozások 80 százalékában volt munkaerőfelvétel**, összességében 4171 fő, míg a **vállalkozások 72 százalékából lépett ki állandó alkalmazott**, összességében 3513 fő. A fluktuáció abszolút mértéke (a belépők, kilépők száma) nem meglepő módon a nagyobb létszámú vállalkozásoknál volt magasabb. A legtöbb **vállalkozásban (43,3 százalék) csökkent az állandó alkalmazottak száma** (azaz több kilépő volt, mint belépő), míg a **kitöltők 19,6 százalékát a stagnálás, a pozitív változás** (több belépő, mint kilépő) a felmért cégek **36,6 százalékát jellemezte**. Az előző (2021-es és 2022-es) adatfelvételekkel összehasonlítva 2023-ban **a munkaerő** a vállalkozások jóval nagyobb arányát érintette, hiszen 2021-ben még csak 12,9, 2022-ben 18,9 százalékát, 2023-ban már 43,3 százalékát.

A megkérdezést megelőző egy évben a kitöltő vállalkozások 56,2 százaléka foglalkoztatott egyszerűsített foglalkoztatás (szezónális munka) keretében munkaerőt, ami hasonló az előző (2021-es és 2022-es) évi felmérések eredményéhez. A vállalkozásokban az egy hónapnál tovább foglalkoztatott szezónális munkaerő létszámának alakulása változatos. A cégek 23,9 százaléka egy főt, 16,5 százaléka két főt, 24,8 százaléka 3-9 főt, 14 százaléka pedig 10 feletti létszámot foglalkoztatott egy hónapnál több ideig, és 21,1 százaléknál nem volt egy hónapnál tovább foglalkoztatott ilyen munkaerő. A fizetett állandó alkalmazottak és az 1 hónapnál tovább foglalkoztatott szezónális dolgozók száma között nincs összefüggés.

A felmért vállalkozások 10 százaléka (18 cég) foglalkoztatott a felmérést megelőző évben külföldi, azaz nem magyar állampolgárságú munkavállalót, összesen 549 főt. A nagyobb külföldi foglalkoztatotti létszám a kertészeti, valamint a húsipari vállalkozásokban jellemző.

A felmérésben résztvevő vállalkozások 43 százalékában, azaz 85 vállalkozásban volt üres álláshely a felmérés idején, ami valamivel alacsonyabb a 2022-es felmérés (57 százalékos) eredményénél. Ezen vállalkozások 60,7 százalékában kerestek szakképzettséget nem igénylő üres álláshelyekre munkavállalót, míg 77,4 százalékuk MKKR 4-es vagy 5-ös szintű középfokú szakképzettséget igénylő, 40 százaléka pedig felsőfokú végzettséget igénylő üres álláshelyekkel rendelkezett. Egyáltalán nem keresett munkaerőt a kitöltő vállalkozások 56,4 százaléka. **Tehát miközben a legtöbb vállalkozásban a középfokú szakképzettséggel rendelkező munkaerő iránt mutatkozik a legnagyobb igény, addig a munkaerő létszámát tekintve még mindig a szakképzettség nélküli alkalmazottak számára kínálkozik a legtöbb üres álláshely (14. ábra).**

14. ábra: **Az üres álláshellyel rendelkező vállalkozások száma és az álláshelyek száma a szakképzettség szintje szerint a felmért üzemekben (N=194)**

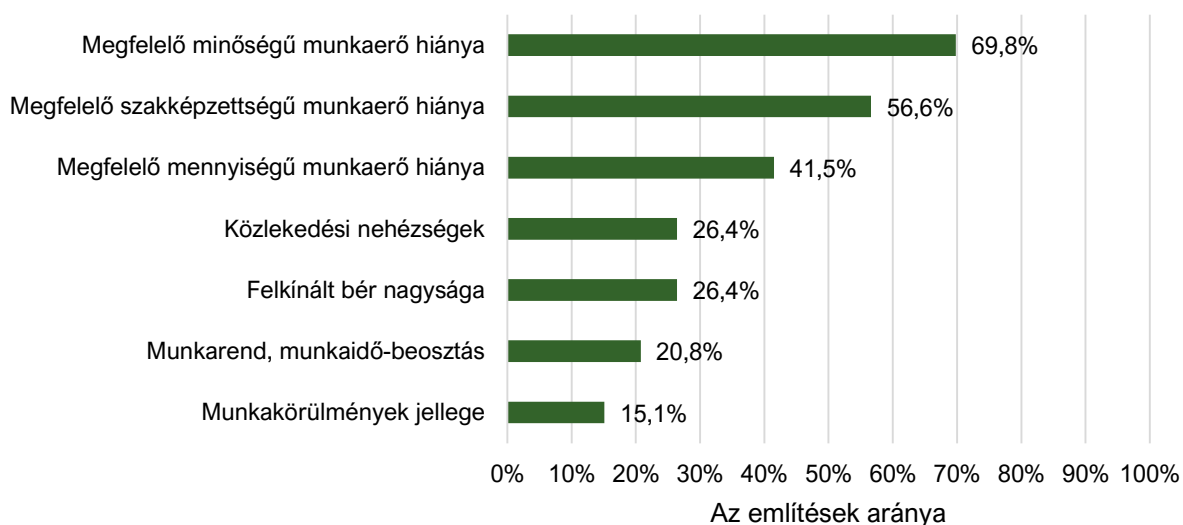
Forrás: Az AKI kérdőíves felmérése, 2023

Képzettségtől függetlenül az üres álláshellyel rendelkező vállalkozások közül a legtöbbnek (27 százalékuknak; 23 vállalkozás) összességében egy üres álláshelye volt, a releváns üzemek 18 százalékában 2 főt, 11-11 százalékában egyszerre 3, illetve 4 főt, és összességében az üres álláshellyel rendelkező üzemek egyharmadában öt vagy annál több főt keresnek.

A vállalkozás méretét tekintve a minta legfelső tartományát reprezentáló 250 fő feletti alkalmazotti létszámmal rendelkező kitöltők esetében megfigyelhető az üres álláshelyek észrevehetően magasabb száma bármely képzettségi kategóriában. Az alacsonyabb létszámkategóriákba eső vállalkozásokban az üres álláshelyek számát tekintve nem tapasztalhatók nagy különbségek. A szakképzés, illetve az azt követő elhelyezkedés szempontjából leglényegesebb **középfokú (szakképző iskolai vagy technikai) szakképzettség szintjén** a mintában szereplő **vállalkozások 13,4 százaléka egy, 9,3 százaléka kettő, 3,1 százaléka három álláshelyet kínál**, viszont csupán 7,7 százalék az aránya a 3-nál több üres álláshellyel rendelkezőknek. A felmért **vállalkozások összes 648 üres álláshelyének 35,8 százaléka középfokú szakképzettséget igénylő munkakörre vonatkozik és ez az arány hasonló a korábbi évek eredményeihez.**

A felmérésben arra is rákérdeztünk, hogy a vállalkozásban a felmérést megelőző egy évben volt-e tartósan (3 hónapnál régebben) betöltetlen üres álláshely. A felmért üzemek 27 százalékában (53 vállalkozás) volt tartósan betöltetlen álláshely. Ezek száma általában egy vagy kettő, ugyanakkor volt két olyan állattenyésztéssel foglalkozó vállalkozás is, amely 15 vagy 36 tartósan üres álláshellyel rendelkezett. Ezekben az üzemekben a legnagyobb problémát a különböző állatgondozói, illetve a gépész munkakörökben, okozza a munkaerőhiány. A tartósan betöltetlen üres álláshelyek háttérében meghúzódó okok között a vállalkozások mintegy 70 százaléka a megfelelő minőségű, 57 százaléka pedig a megfelelő szakképzettségű munkaerő hiányát jelölte meg. A nem megfelelő mennyiségben rendelkezésre álló munkaerőt a válaszadók mintegy 42 százaléka jelezte (15. ábra).

15. ábra: A vállalkozásokban felmerült tartósan betöltetlen álláshelyek okai (N=53)

Forrás: Az AKI kérdőíves felmérése, 2023

A kitöltőknek lehetőségük volt legfeljebb öt olyan mezőgazdasági és élelmiszeripari szakma szabad- szavas megnevezésére, amelyek esetén a legnagyobb gondot okozza a **munkaerőhiány**. A legtöbb említést a mezőgazdasági vállalkozások részéről a **gépkezelő, gépszerelő, állatgondozó, az erő- gépvezető (traktoros), lovász, kertész**, míg az élelmiszeripari vállalkozások körében a **pék és hús- feldolgozó foglalkozások** kapták (16. ábra).

16. ábra: A leggyakoribb hiányszakmák a válaszadók szerint (N=194)

Forrás: Az AKI kérdőíves felmérése, 2023

Arra a kérdésre, hogy hogyan kezeli a vállalkozásában a munkaerőhiányt, a kitöltők legnagyobb arányban a kézi munkafolyamatok csökkentését (gépesítést) (44,8%), a duális szakképzésben való részvételt (42,3%) és a magasabb munkabér biztosítását (33,0%) jelölték meg. Ez a három eszköz a korábbi évek felméréseiben is a legtöbb kitöltő által megjelölt válasz volt. A válaszadók mintegy

A HAZAI DUÁLIS AGRÁRSZAKKÉPZÉS MŰKÖDÉSI TAPASZTALATAI ÉS TOVÁBBFEJLESZTÉSI LEHETŐSÉGEI

16 százaléka próbálja az adminisztratív feladatokat a digitalizáció fejlesztése révén kiváltani. A vállalkozás tevékenységi körének, a termelési volumennek vagy a termékskálának a csökkentését a válaszadóknak egyaránt 7-7 százaléka jelölte meg, és ugyanilyen arányban soroltak fel egyéb módszereket is, amelyek között a túlórátzatás és saját többletmunka, a munkaerő átcsoportosítása és a munkaerő kölcsönzése voltak a leggyakrabban megjelölt válaszok (17. ábra).

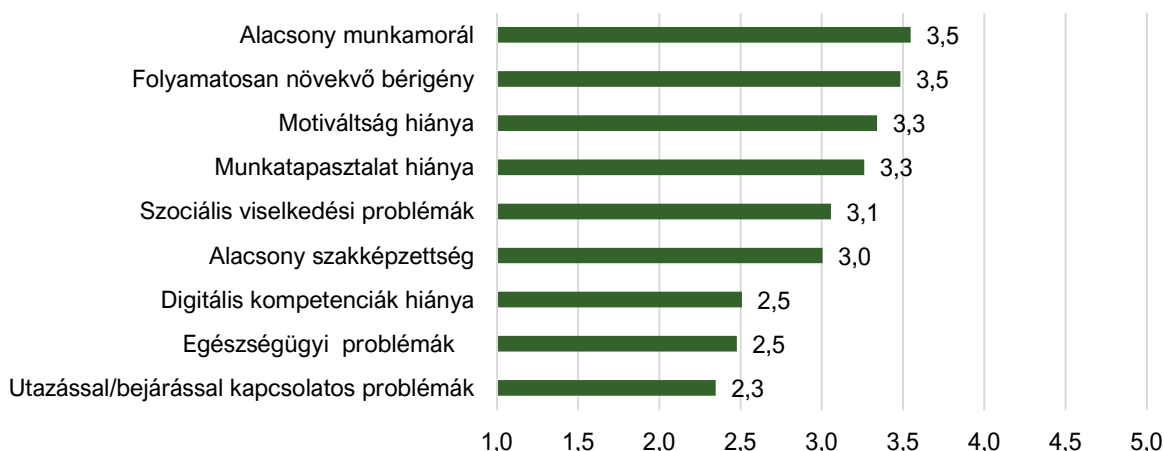
17. ábra: „Hogyan kezeli vállalkozásában a munkaerőhiányt?” kérdésre adott válaszok gyakorisága a kitöltők százalékában (N=194)

Forrás: Az AKI kérdőíves felmérése, 2023

Az állandó munkaerő foglalkoztatása kapcsán felmerülő problémákat 1-től 5-ig terjedő skálán értékelték a vállalkozások képviselői. A pontozás átlagértékei az egyes felsorolt problémákat tekintve a 2,3 és 3,5 között szóródtak. A **korábbi évek felméréseihez hasonlóan 2023-ban is a válaszadók a legnagyobb problémának a folyamatosan növekvő bérigényt és az alacsony munkamorált (3,5), a motiváltság és a munkatapasztalat hiányát (3,3) jelölték meg**, míg az utazással kapcsolatos problémákat vagy a digitális kompetenciák hiányát kevésbé tartják problematikusnak (18. ábra).

18. ábra: „Eddigi tapasztalatai alapján mennyire jelentenek problémát az alábbi tényezők a vállalkozásában dolgozó állandó munkaerő foglalkoztatása kapcsán? 1=Egyáltalán nem jelent problémát, 5=Nagy problémát jelent” kérdésre adott válaszok átlagértékei (N=194)

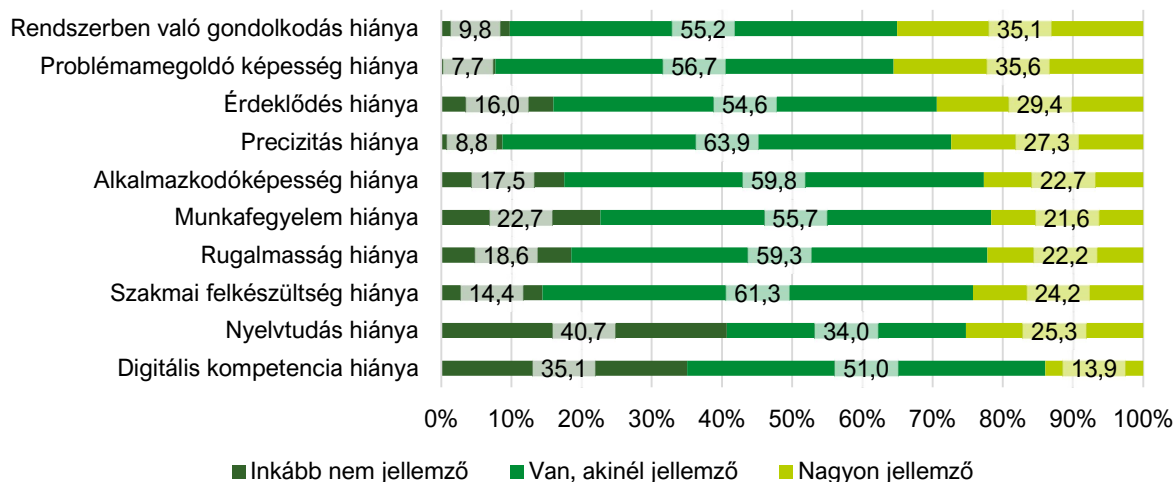

Forrás: Az AKI kérdőíves felmérése, 2023

Új munkaerőt a kitöltők túlnyomó többsége (71,1%) ismeretség, ajánlás alapján, több, mint felük hirdetés útján keres, és magas, **48,5 százalék azon munkaadók aránya a felmérésben, akik a duális szakképzés keretében történő munkaerő kinevelésével gondoskodnak az új munkavállalókról.**

A pályakezdők felkészültségével, készségeivel kapcsolatban a legnagyobb problémát a rendszerben való gondolkodás és a problémamegoldó készség hiánya jelenti. Mindkettőt a válaszadók mintegy 35-36 százaléka nagyon jellemző problémának jelölte. Az érdeklődés és a precizitás hiánya is kiemelt problématerületek. Az alkalmazkodóképesség, a munkafegyelem, a rugalmasság hiánya a válaszadók 22 százaléka szerint nagyon jellemző a pályakezdőkre, míg a legkevésbé a digitális kompetencia hiányát tartják problematikusnak. Saját szavaikkal a kitöltők a fizikai munkabírást, a csapatmunkára való alkalmasság és a kommunikációs készség hiányát fogalmazták meg a pályakezdőkkel kapcsolatban (19. ábra).

19. ábra: „Tapasztalatai szerint általában mely területeken és milyen mértékben mutatkoznak hiányosságok a pályakezdők felkészültségével, készségeivel kapcsolatban?” kérdésre adott válaszok megoszlása a kitöltők százalékában (N=194)

Forrás: Az AKI kérdőíves felmérése, 2023

A munkaerő ösztönzésének eszközeként a kitöltők legnagyobb része (63 százalék) a munkába járás támogatását, a munkakörülmények javítását (56,2 százalék) és a fizetésemelést (55,7 százalék) jelölte meg, ezt követte a munkaidő rugalmas kezelése (47,9 százalék) és az alkalmi pénzbeli juttatások nyújtása (41,8 százalék). A válaszadó vállalkozásvezetők közel 30 százaléka próbálja természetbeni juttatásokkal, vagy támogatott képzésekkel megtartani az alkalmazottjait. Szociális támogatásokat a válaszadók ötöde nyújt, míg a szervezeten belüli előrelépési lehetőségét a válaszadók 14 százaléka alkalmazza (20. ábra). Egy-egy említés erejéig megfogalmazódott még a munkaerő megtartásának érdekében a jó munkahelyi légkör, vagy a lakhatási támogatás biztosítása. A munkaerő megtartására alkalmazott ösztönzők tekintetében a korábbi évek felméréseiben hasonló eredmények születtek.

20. ábra: „Ön milyen ösztönzőket alkalmaz a munkaerő megtartására?” kérdésre adott válaszok gyakorisága a kitöltők százalékában (N=194)

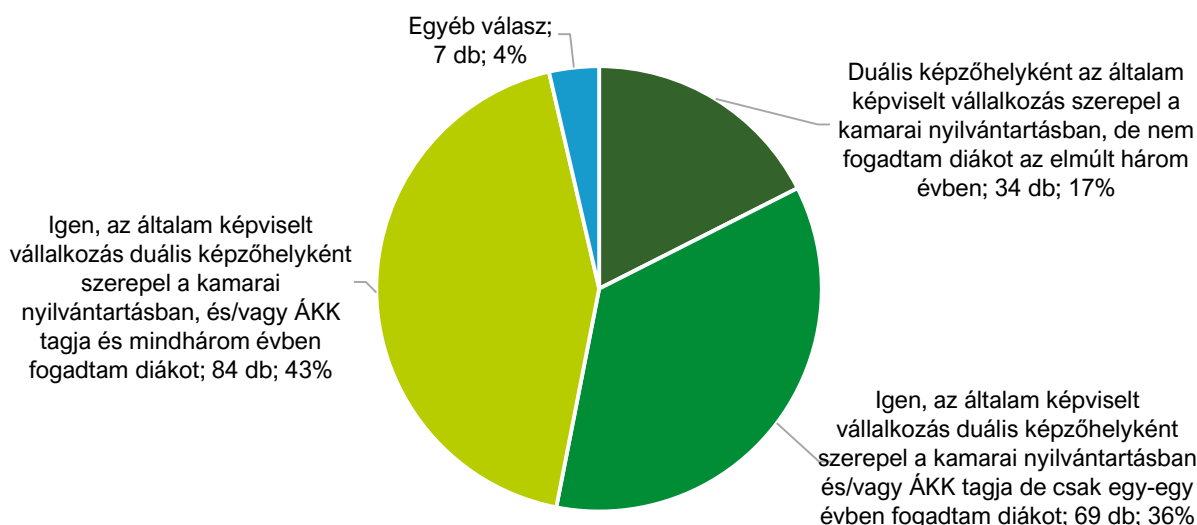

Forrás: Az AKI kérdőíves felmérése, 2023

Örvendetes, hogy a **felmerésben megkérdezett vállalatvezetők túlnyomó többsége** (85 százaléka) **valamilyen formában képezi az alkalmazottjait**. A mintába került vállalkozások 60,3 százaléka belső (saját munkatárs általi) formális képzés/ismeretátadás révén, 34,0 százalékuk iskolarendszerű (azaz tanulói, felnőttképzési, hallgatói jogviszonnyal járó) képzések formájában, 28,4 százalékuk pedig piaci cégek (integrátorok, inputanyag-gyártók, felnőttképzők) által szervezett térítéses képzések formájában (is) biztosítja munkavállalói képzését.

A munkaerőpótlás, a gyakorlati képzés segítése céljából a megkérdezést megelőző 3 évet figyelembe véve (2020/2021-es, 2021/2022-es és 2022-2023-as tanév) a kitöltő vállalkozások 43,3 százaléka mindhárom évben fogadott diákot, 35,6 százalék csak egy-egy évben, 17,5 százalék pedig, bár duális képzőhelyként szerepel a kamarai nyilvántartásban, de nem fogadott tanulót a fentnevezett tanévekben (21. ábra). A tanulószerezéssel diákokat fogadó vállalkozások aránya ennek a duális képzési formának a kifizetésével együtt egyre csökken, a 2020/2021-es évben még a vállalkozások 48,3 százaléka, majd a következő évben 34,7 százaléka, a 2022/2023-as tanévben pedig már csak 21,5 százaléka fogadott tanulószerezéssel tanulókat. Ezzel párhuzamosan a 2020/2021-es tanévtől életbe lépő **szakképzési munkaszerződés szerepe növekedett az évek előrehaladtával**. A 2020/2021-es tanévben még csupán a felmerésben szereplő és tanulókat fogadó vállalkozások 13,5 százaléka, majd egy évre rá már 27,6 százaléka, a 2022/2023-as tanévben pedig már 45,3 százaléka képezte ebben a formában a diákokat.

21. ábra: „Az elmúlt 3 évben fogadott-e diákot a vállalkozásában, annak érdekében, hogy a gyakorlati képzést, illetve a munkaerőpótlást segítse?” kérdésre adott válaszok száma és megoszlása a kitöltők százalékában (N=194)

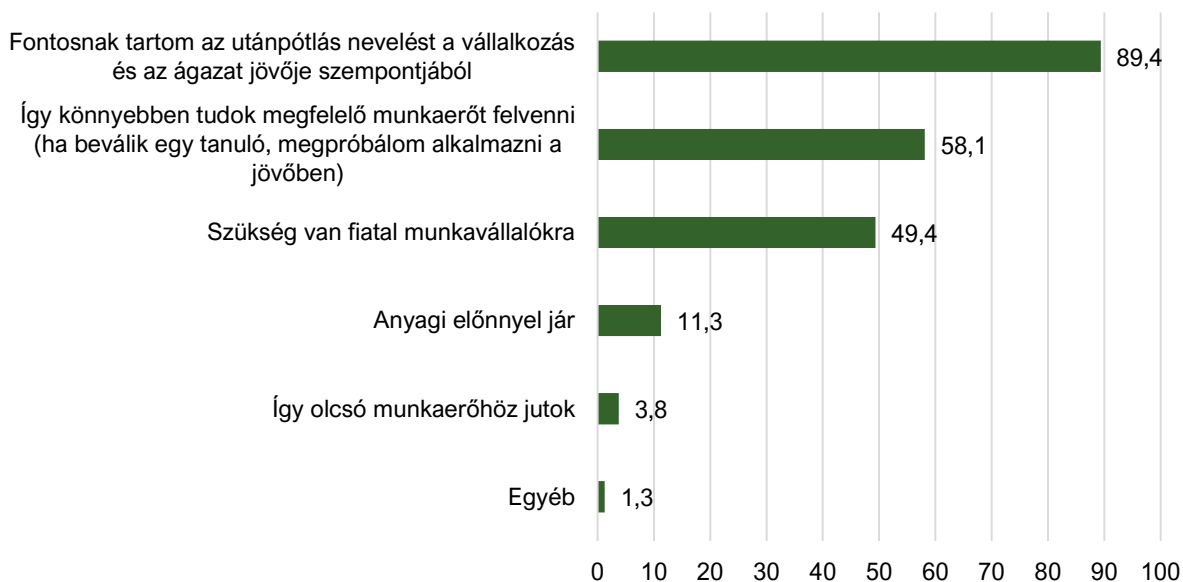

Forrás: Az AKI kérdőíves felmérése, 2023

A duális képzésbe való bekapcsolódás okaként az elmúlt három évben tanulókat fogadó 160 vállalkozás túlnyomó többsége (89,4 százaléka) jelölte meg, hogy **fontosnak tartja az utánpótlás-nevelést a vállalkozás és az ágazat jövője szempontjából**. A válaszadók **több, mint fele** (58,1 százaléka) vélte úgy, hogy **ily módon könnyebben tud megfelelő munkaerőt felvenni**, azaz, ha beválik egy tanuló, akkor megpróbálja alkalmazni a jövőben. A **fiatalítás** 49,4 százalékuk szerint ok a duális képzésbe való bekapcsolódásra, az **anyagi előnyt viszonylag alacsony, 11,3 százalékos arányban említették a kérdőívet kitöltők**, az olcsó munkaerőhöz jutást pedig csak mindössze 3,8 százalékuk (22. ábra). Az indíttatásra két egyéb szabadszavas válasz is érkezett, mindkettő igen

„beszédés”: „Mintagazdaságként működve úgy vannak gyakorlaton a hallgatók, hogy a cégünk is profitál belőle.” „Szeretnénk a mezőgazdasági szakmák presztízsét emelni.”

22. ábra: „Miért döntött úgy, hogy a vállalkozása bekapcsolódik a duális képzésbe?” kérdésre adott válaszok gyakorisága azon kitöltők százalékában, akik a megkérdezést megelőző 3 évben fogadtak duális képzés keretében tanulót (N=160)

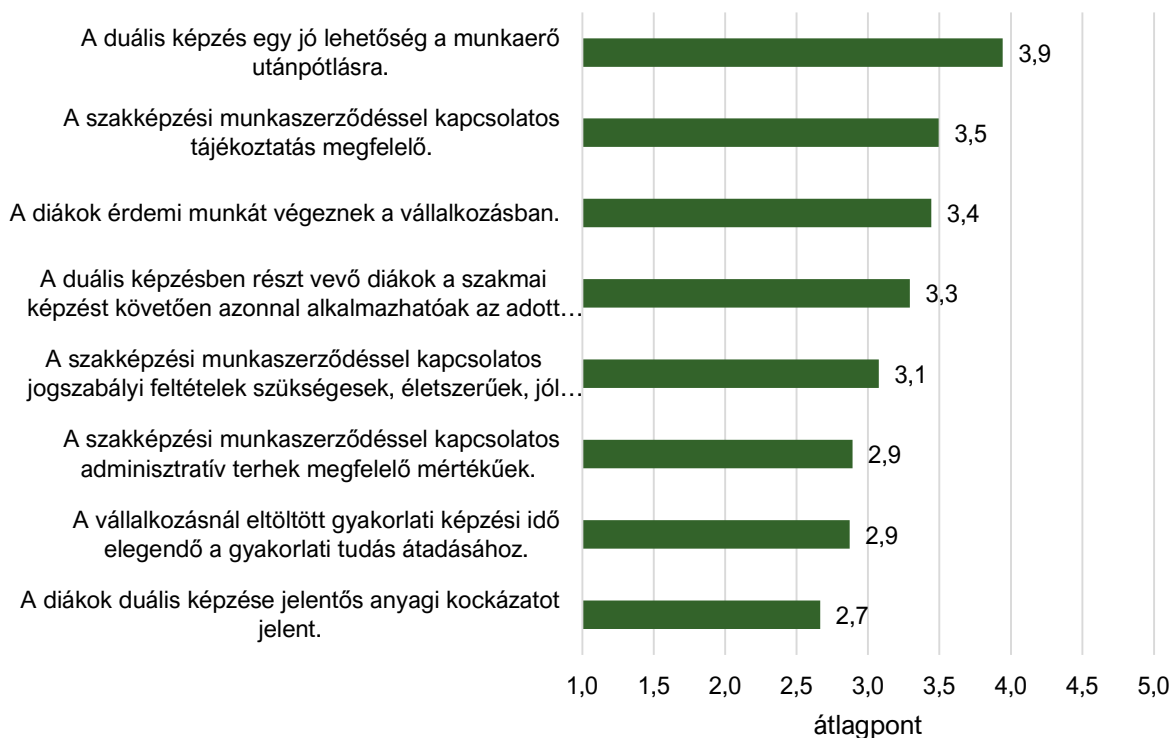
Forrás: Az AKI kérdőíves felmérése, 2023

A megelőző három tanévben tanulót egyáltalán nem fogadó 34 vállalkozás 61 százaléka nevezte meg okként, hogy nem jelentkezett senki, illetve 15 százalékuk érzi úgy, hogy nincs idő és kapacitás a tanulókkal foglalkozni. A válaszadók közel tizede egyszerűen nem érzi szükségét annak, hogy tanulókat fogadjon. Mindössze 2-2 válaszadó indokolta a korábbi rossz tapasztalatokkal vagy a túl nagy kockázattal a duális képzéstől való távolmaradását, illetve azzal, hogy nem éri meg anyagilag, vagy éppen túl nagy az adminisztrációs terhet jelent számára a tanulók képzése.

A kérdőívet kitöltők a szakképzési munkaszerződéssel, illetve összességében a duális képzéssel kapcsolatban felsorolt állításokkal 1-től 5-ig terjedő skálán fejezheték ki egyetértésük mértékét. A megoszlások részletes ismertetése helyett az adott „osztályzatok” átlagai kerülnek ismertetésre (a 3,0 értékű átlag feletti értékek az egyetértés, az alatt pedig az egyet nem értés magasabb szintjét mutatják). A legnagyobb egyetértés (3,9-es átlaggal) azt az állítást övezte, hogy a duális képzés egy **jó lehetőség a munkaerő utánpótlására, ezzel a válaszadók közel 70 százaléka egyetértett.** Magasabb pontszámmal – 3,5-ös átlaggal – értékelték a válaszadók a szakképzési munkaszerződéssel kapcsolatos tájékoztatást, a megkérdezettek több, mint fele szerint a tájékoztatás megfelelő volt. A vállalkozásvezetők mintegy 47 százaléka szerint a diákok érdemi munkát végeznek a vállalkozásban, ez az állítás így 3,4-es átlagpontszámot ért el. Valamivel kisebb volt az egyetértés abban, hogy a tanulók a képzés után azonnal alkalmazhatók a szakmában (3,3-as értékelés). A válaszadóknak már csak 37 százaléka gondolja egyértelműen azt, hogy a szakképzési munkaszerződéssel kapcsolatos jogszabályi feltételek szükségesek, életszerűek, jól alkalmazhatók, ez az állítás közepes értékelést kapott. Mintegy harmada a vállalkozásvezetőknek értett egyet azzal, hogy a szakképzési munkaszerződéssel kapcsolatos adminisztratív terhek megfelelő mértékűek. Az egyetértés mértéke 29 százalékos a tekintetben, hogy a vállalkozásnál eltöltött gyakorlati képzési idő többnyire elegendő a gyakorlati tudás átadásához, ugyanakkor azzal az állítással, miszerint a duális képzés jelentős anyagi kockázatot jelentene a vállalkozás számára, úgyszintén a válaszadóknak csak alig

több, mint ötöde értett egyet (23. ábra). Összességében a duális agrárszakképzés megítélése inkább kedvező, mint kedvezőtlen, amit megerősít, hogy a pozitív állítások átlagértéke 2,7 és 3,9 közé esik, ugyanakkor van még teendő a megítélés javításában.

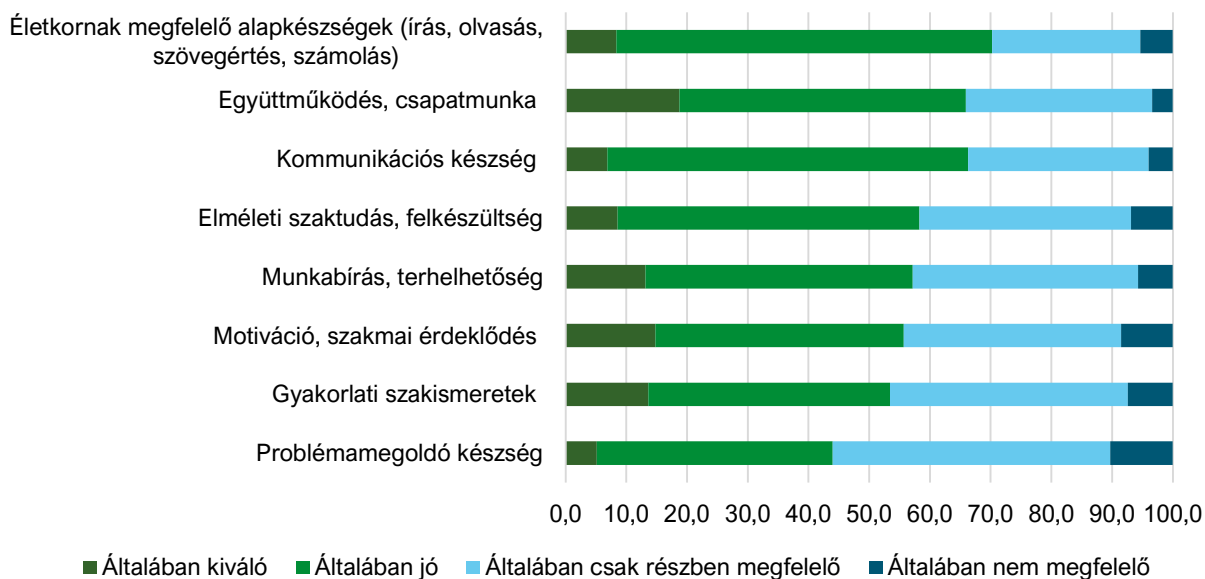
23. ábra: **A duális képzéssel, tanulószervezéssel, szakképzési munkaszervezéssel kapcsolatos állításokkal való egyetértés (1-től 5-ig terjedő skála alapján) átlagos szintje (N=194)**

Forrás: Az AKI kérdőíves felmérése, 2023

A kérdőívet kitöltőknek a duális képzésben résztvevő diákok egyes készségeit, ismereteit is értékelniük kellett, azok megfelelősége alapján. A válaszok értékelésénél csak a releváns válaszokat vontuk be az elemzésbe, tehát a „Nincsenek tapasztalataim” és a „Nem releváns” válaszokat figyelmen kívül hagytuk. Bár vannak problémák az általános életkornak megfelelő alapkészségek (mint az írás, olvasás, számolás, szövegértés) terén, még mindig itt a legelégedettebbek a válaszadók. A megkérdezettek bő kétharmada jónak vagy kiválónak ítélte a csapatmunkát és a kommunikációs készségeket, az előbbit minősítették a legtöbben kiválónak. **A tanulók elméleti szaktudása és felkészültsége a válaszadók fele szerint jó, 8,9 százalékuk szerint kiváló.** Mindössze a vállalkozásvezetők 6,9 százaléka vélekedett úgy, hogy nem megfelelő az elméleti tudás a diákok körében. **A gyakorlati szakismeretek tekintetében rosszabb a válaszadók megítélése,** de biztató, hogy „csak” 7,4 százalékuk véli úgy, hogy az még részben sem felel meg az elvárásoknak. A tanulók felsorolt készségei közül a **problémamegoldó készségeket értékelték a legrosszabbnak** a válaszadók (24. ábra).

24. ábra: A duális képzésben résztvevő diákok egyes kompetenciáinak értékelése, % (N=194)

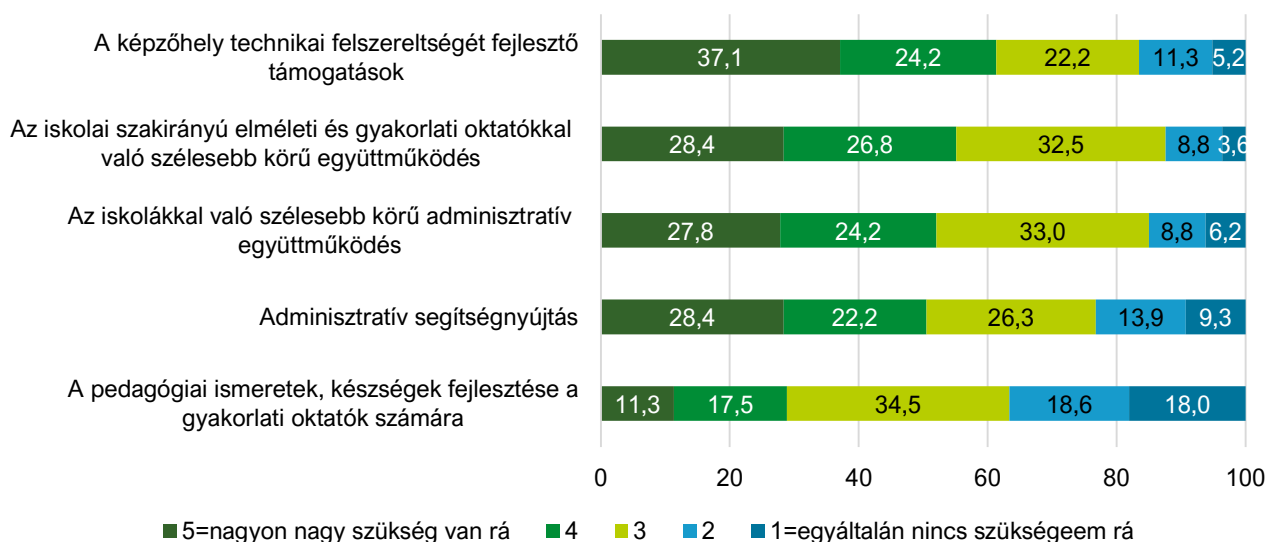

Forrás: Az AKI kérdőíves felmérése, 2023

A kérdőíves mintába bekerült **vállalkozások kétharmada a következő tanévben is tervezi, hogy bekapcsolódik a duális képzésbe**, 13,5 százalék döntött úgy, hogy nem fogad tanulókat a vállalkozásában, 20,3 százalékuk pedig még nem tudta eldönteni a kitöltés időpontjában (21. ábra). **A duális képzésbe bekapcsolódni kívánó vállalkozások aránya azon kitöltők körében a legmagasabb, 89 százalékos, akik mindhárom megelőző tanévben fogadtak diákokat**, míg a csak egyes években bekapcsolódó vállalkozások esetében a pozitív szándék 65 százalék esetén áll fenn. A tanulókat az elmúlt néhány évben nem fogadó helyeken a hajlandóság hasonló, 59 százalékos, a bizonytalanság 28 százalékos, a kinyilvánított elzárkózás 8 százalékos.

A felmérésbe bevont vállalkozások vezetőitől azt is megkérdeztük, hogy mi az, amire szükségük lenne a duális képzéssel kapcsolatban. A **képzőhely technikai felszereltségét fejlesztő támogatások azok, amelyekről a válaszadók legnagyobb arányban (37,1%) vélekedtek úgy, hogy nagyon nagy szükségük van rá**. Az iskolai **oktatókkal való szélesebb körű együttműködésre és az iskolákkal való adminisztratív együttműködés erősítésére** is nagy arányban fejezték ki igényüket a válaszadók. Az adminisztratív segítségnyújtásra ugyan a vállalkozások mintegy 28 százaléka szerint nagyon nagy szükség van, ugyanakkor a válaszokból az is kiderül, hogy **a vállalkozások majdnem negyede legfeljebb egy kis segítséggel, de már önállóan képes elvégezni az adminisztrációs feladatokat** a duális képzéssel kapcsolatban. A pedagógiai ismeretek és készségek fejlesztését tartják legkevesebben szükségesnek (25. ábra). A felsoroltakon kívül egyéb szükségleteket is megfogalmaztak a vállalkozásvezetők. Volt, aki azt az igényét fejezte ki, hogy a **téli holtszézon időszakában lehessen a tanulót fizetés nélküli szabadságra küldeni**, igény mutatkozott a **vállalkozások közös tapasztalat-megosztására**, de volt, aki az **iskolák elavult tudásanyagát** frissítené.

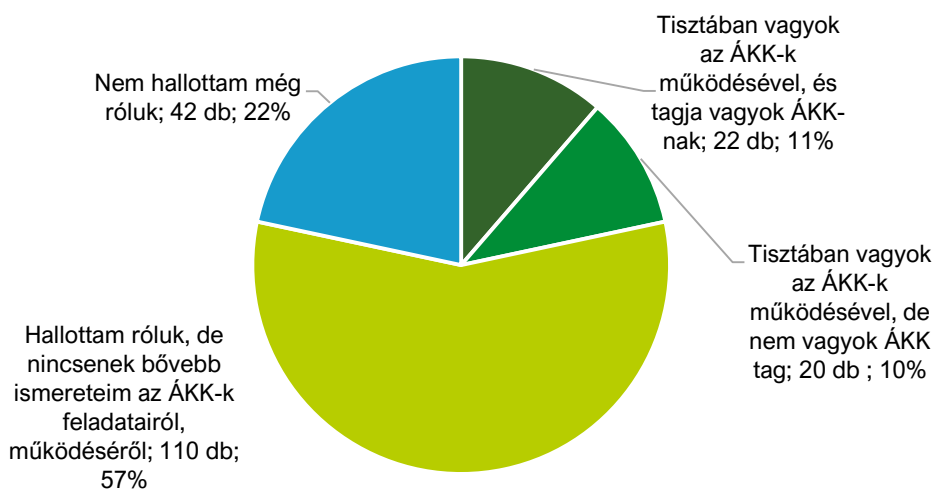
25. ábra: **Az alábbiakban felsoroltakra milyen mértékben lenne szüksége a duális képzéssel kapcsolatban? (1= egyáltalán nincs szükségem rá, 5=nagyon nagy szükség van rá)**
A válaszok százalékos megoszlása (N=194)

Forrás: Az AKI kérdőíves felmérése, 2023

A válaszadókat arról is megkérdeztük, hogy milyen információjuk van az ágazati képzőközpontokról, azok működéséről. A felmérésbe került vállalkozások közül 22-en (11%) tagjai ÁKK-nak, 20-an nyilatkoztak úgy, hogy bár nem tagok, de ismerik az ÁKK-k feladatait, működését, a kitöltők 57 százaléka ugyan hallott már az ágazati képzőközpontokról, de nincsenek bővebb ismereteik azok működéséről. Figyelmeztető adat, hogy **a felmért duális agrárszakképzésben akkreditált vállalkozások 22 százaléka nem is hallott még az ágazati képzőközpontokról** (26. ábra). Az ÁKK-k ismertsége valamelyest nőtt az előző évi felméréshez képest.

26. ábra: **„Milyen információja van az ágazati képzőközpontokról (ÁKK), azok működéséről?” kérdésre adott válaszok százalékos megoszlása (N=194)**

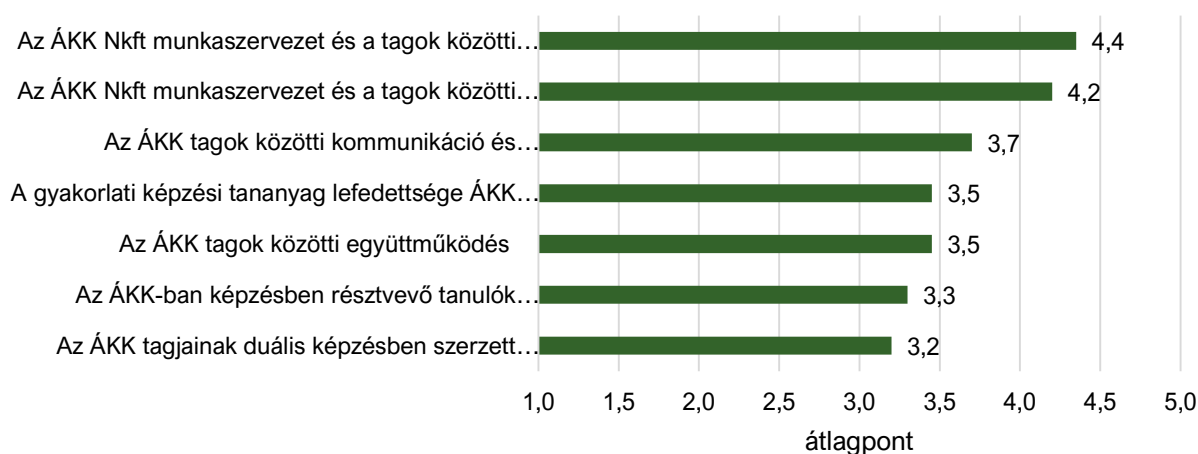

Forrás: Az AKI kérdőíves felmérése, 2023

A HAZAI DUÁLIS AGRÁRSZAKKÉPZÉS MŰKÖDÉSI TAPASZTALATAI ÉS TOVÁBBFEJLESZTÉSI LEHETŐSÉGEI

A 22 ÁKK tagként nyilatkozó válaszadót kértük, hogy értékelje az ÁKK működésével kapcsolatos tapasztalatait. A válaszokból az derül ki, hogy az ÁKK Nkft. munkaszervezet és a tagok között szinte kiváló a kommunikáció és az információcsere, és az együttműködést is jónak értékelték az érintett válaszadók. Az ÁKK tagok közötti kommunikációt 3,7-esre értékelték egy 1-5-ig terjedő skálán, a gyakorlati képzési tananyag ÁKK tagok általi lefedettségét a válaszadók több, mint fele jónak vagy kiválóan ítélte és csupán egy-egy válaszadó értékelt 1-es vagy 2-es osztályzattal. A tagok közötti együttműködést átlagosan 3,5-re osztályozták, míg az ÁKK tagok duális képzésben szerzett tapasztalatát 3,2-esre (27. ábra).

27. ábra: „Milyenek az ÁKK működésével kapcsolatos eddigi tapasztalatai? Kérjük, értékelje az alábbi tényezőket az iskolai osztályzatoknak megfelelően 1-től 5-ig terjedő skálán!” kérdésre adott válaszok átlagértékei (N=22)

Forrás: Az AKI kérdőíves felmérése, 2023

A felmérés keretében a megkérdezett vállalatvezetőknek lehetősége nyílt a duális agrárszakképzés működését segítő javaslatok megfogalmazására is, melyek közül a legfontosabbak az alábbiak:

- A gyakorlati képzési idő növelése a duális képzésben résztvevő vállalkozásoknál;
- A tanulók gyakorlati képzési idejének a termelési csúcsidőszakokhoz való igazítása;
- Közvetlenebb kapcsolat és szorosabb együttműködés kialakításának lehetősége az iskolai, és a külső gyakorlati képzőhely oktatói között;
- Az oktatók támogatott továbbképzése, oktatása;
- A duális szakképzéssel kapcsolatos adminisztráció csökkentése.

5. A duális agrárszakképzés tapasztalatai – Az interjúk felmérés eredményei

5.1. Indíttatás

Az interjúk alkalmával megkérdezett vállalkozások több éve, egyesek évtizede fogadnak tanulókat gyakorlati képzésre. **Az indíttatás fókuszában mindenhol a potenciális munkavállalók és a jó szakemberek kinevelése áll**, de emellett néhányan azt is megfogalmazták, hogy a tanulókkal, a felnövekvő fiatal generációval való foglalkozás egyfajta **társadalmi szerepvállalás is**, amely nem csupán az adott vállalkozás további működése, életben maradása szempontjából, de **az egész ágazat – legyen az a mezőgazdaság vagy az élelmiszeripar – hosszútávú fennmaradása, valamint a fiatalok vidéken maradása miatt is fontos**. Volt olyan vállalkozó, aki szerint cége a duális képzésben való szerepvállalással hozzájárul a környékbeli kistelepülések segítéséhez is.

Egyes esetekben a vállalkozó oktatási tapasztalata, múltja is fontos befolyásoló tényező lehet. Az egyik megkérdezett kertész vállalkozó maga is éveken át oktatott OKJ-s tanfolyamokon elméletet és gyakorlatot is. Számára a szezonon kívüli holt időszakokban a tanulókkal való foglalkozás, az elméleti alapok átisméltése kiváló lehetőséget jelent a munkaidő kihasználásra, míg a nyári csúcsidejakban a tanulók aktív munkájára van nagy szükség. *„Miért vágtunk bele? Mert nincs vesztenivalónk. A decembertől márciusig tartó időszakban az elméletet vesszük át velük, amit aztán nyáron a gyakorlatban is csinálnak”*.

Az egyik felkeresett cég korábban a saját munkavállalói képzésére, továbbképzésére koncentrált, majd ezt követően vágtak bele a szakember utánpótlás nevelésébe azzal, hogy a szakképző iskolai tanulók duális képzését vállalták.

5.2. Tanulókkal kapcsolatos tapasztalatok

A megkérdezett vállalkozásvezetők tapasztalatai a náluk gyakorlati képzésben megforduló tanulókkal kapcsolatban változó, egyaránt beszámoltak pozitívumokról és problémás esetekről is. A megkérdezettek szerint a motiváció gyakran hiányzik a tanulókból és talán ez az, amiben különbségek mutatkoznak a diákok tanult szakmája, családi háttere vagy a képzés szintje szerint. **Általában** a gépész tanulók, különösen a mezőgazdasági **gépésztechnikusok érdeklődőbbek**, esetükben inkább a fegyellemmel, vagy a feladatok időben való elvégzésével kapcsolatban merülnek fel gondok. Egy-két interjúalany kifejezetten pozitívan jellemezte a tanulókat, volt, aki kiemelte azt a fejlődési utat, amit a tanulók bejárnak, onnantól kezdve, hogy első napjukat töltik a gazdaságban. *„Náluk megkövetelik a munkát, a pontosságot, sokan először még linkeskednek, de amikor látják azt, hogy mi pontosak vagyunk, megköveteljük magunktól, a munkavállalóinktól és tőlük is a rendet és a pontosságot, akkor szépen fokozatosan beállnak a sorba. A munkamorálon leginkább a jó példával és a következetességgel lehet javítani és működni.”* (szántóföldi növénytermesztő üzem képviselője).

A motiváció, az **érdeklődés hiányát több, főként élelmiszeripari vállalkozásban is említették**, amit a NAK vármegyei szakképzési referenseinek véleménye és a kérdőíves felmérés is alátámaszt. Azt a változást, miszerint a szakképzési munkaszerződés megkötése előtt van lehetősége a vállalkozásnak megismerni a tanulót, esetleg szüleit is és adott esetben **válogathatnak is a tanulók közül**, egyértelműen pozitívan értékelték az interjúalanyok. Ezen a ponton megpróbálnak érdeklődőbb tanulókat kiválogatni.

Az egyik több, mint egy évtizede tanulókat fogadó péküzem képviselője szerint **a tanulók alapkészségei, ismerete az évek során egyre rosszabbá váltak**. Problémát okoz, hogy a tanulók sok esetben nem tudnak számolni, nem ismerik a mértékegységeket, nehezükre esik egy recept, vagy eljárás szövegének értelmezése. Szerinte az általános iskolai képzés színvonala romlik, mellette a gimnáziumok elszívó hatása is érvényesül.

A tanulókkal **további gond**, - amit több vállalkozás vezetője is említett - **a sok hiányzás**. A duális képzés keretét a szakképzési munkaszerződés adja, ennek ellenére a **tanulóknak nem tudatosultak még a szerződéssel járó kötelezettségeik**. Rengeteg a hiányzás, a táppénz, a nyári időszakban is nehezen értik meg a tanulók, hogy nincs vakáció, dolgozniuk kell.

Volt olyan, aki a fegyelmezési problémákat emelte ki „*a diákok sokszor fegyelmezetlenek, kimennek cigizni, nem járnak be, hiányoznak, a fegyelmezéssel, rend kialakításával sok idő elmegy. El kell magyarázni a gyereknek, hogy miért fontos. Otthonról hozzák, hogy ki, hogy áll a munkához.*” (keresztzeti vállalkozás vezetője).

5.3. A duális képzés körülményei, feltételei

Az interjúkban megkérdezett vállalkozások általában több tanulót fogadnak egyszerre, meghatározott rend szerint. A **képzés személyi feltételei**, azaz az oktatók és az adminisztrációt végző személyek általában adottak, azonban a megfelelő képesítéssel rendelkező oktatók száma még a nagyobb vállalkozásoknál is sokszor a szűk keresztmetszetet jelenti. Ha évközben kilép a cégtől az oktató, ami az egyik megkérdezett multicég esetében gyakran előfordul, az oktatókkal szemben támasztott szigorú végzettségi előírások miatt nehéz pótlásukról gondoskodni.

A tapasztalatok szerint a tanulókkal való foglalkozás, a képzés alapvetően az oktató feladata, de rendszerint az állandó alkalmazottak is belefolyanak a képzésbe azáltal, hogy a tanulókkal együtt végzik az egyes munkafolyamatokat. Az oktatás maga komplex feladat, az oktatók létszáma határozza meg, hogy egy üzem képes-e, és ha igen, hány fő tanulót tud fogadni. A vállalkozásokra összességében jelentős feladat hárul a képzéssel, ami nem csupán a tananyag átadását, de a folyamatos ellenőrzést, számonkérést is jelenti „*A tanulókkal folyamatosan foglalkozni kell, nem csak leadni az anyagot, tanítani, de ellenőrizni is őket, hogy követik-e a dolgokat, elvégzik-e rendesen a feladatokat.*” (szántóföldi növénytermesztő üzem képviselője).

A duális szakképzéssel kapcsolatos adminisztrációt a nagyobb cégeknél egy külön megbízott és a HR ügyintéző közösen végzik, kisebb, családi vállalkozásoknál általában a család egy női tagja, legtöbbször a gazdaságvezető felesége vállalja. Az állandó jelenléti adminisztráció mellett a jogszabályváltozások folyamatos nyomon követése, az iskolákkal, illetve a kamarával való kapcsolattartás, a kamarai ellenőrzések, a bérszámfejtés, szabadságok vezetése mind adminisztrációs feladat. A nagyobb, több telephellyel is rendelkező cégeknél jellemzően van egy központi adminisztrációja a duális képzésnek, ahol összefogják a rendszert, kapcsolatot tartanak a kamarával, az információt terítik, de az iskolákkal való kapcsolattartás, a KRÉTA rendszer feltöltése a telephelyeken történik egy kijelölt munkatárs által.

A munka leterheltség időszakos, hiszen augusztus végén - szeptember elején a tanulók kiválasztása, a szerződések megkötése zajlik, ekkor hárul a legtöbb papírmunka a cégekre.

A KRÉTA rendszerrel kapcsolatban több kritika is elhangzott, amelyek között a legfontosabb és legáltalánosabb az, hogy minden tanuló esetében a jelenlétet óránként kell rögzíteni, még akkor is, ha nem volt témakör váltás. Az egyesével történő klikkelgetést nehezíti, hogy gyakran lassú a rendszer, így időben is sokáig tart ez a folyamat.

A személyi feltételekhez szorosan kapcsolódik az információszerzés, tájékoztatás, képzés kérdése. A duális képzőhelyek mellett, hogy az iskolával szoros kapcsolatot tartanak fent, a Kamara (NAK) vármegyei szakképzési referenseivel is jó az együttműködésük. Ha bármilyen szabályozást, adminisztrációt érintő kérdésük merül fel, a Kamara referensei rendelkezésükre állnak.

A kamarai tájékoztatók fontosságát többen is kiemelték, különösen a jogszabályi változtatásokkal kapcsolatos információ megosztást tartják nagyon hasznosnak.

A tárgyi feltételek többnyire adottak, sokan kiemelik, hogy az iskolai tanműhelyekkel összehasonlítva a **külső gyakorlati helyen** mennyivel **jobb technikai körülmények között tudnak tanulni a diákok** és ez a rendszerszemléletű gondolkodásukra, **a komplex látásmódjukra is pozitívan hat.** „Sok gyereknek nagyon imponál ez a sok korszerű gép és szeretnek itt dolgozni, érzik, hogy itt tényleg tanulnak is valamit. Rendszerben tudják itt látni a folyamatokat, megértik, hogy miért kellett tanulni pl. a matekot.” (szántóföldi növénytermesztő üzem képviselője).

Az egyik kertészeti vállalkozás vezetője kiemelte a cég komplexitását, azt, hogy a tanulók minden követelményben szereplő munkafolyamatot meg tudnak tanulni „sőt, annál még többet is”, ugyanakkor fontosnak tartja az iskolák különféle piaci cégekkel való együttműködésének erősítését. Példaként említette a vizsgáztatáshoz szükséges alapanyagok beszerzését, adott esetben kölcsönzését pl. a térkövezési vizsgákhoz a térkő beszerzését, metszési, palántaápolási vizsgákhoz faiskoláktól a palánták, csemeték kölcsönzését.

A tanulók munkaruhával, eszközökkel való ellátása jogszabályi kötelezettség. **Sok cég ezen kívül különböző juttatásokat is ad** pl. étkezési hozzájárulást, vagy a tanulók utaztatásában segít. Arra a kérdésre, hogy mi az, amivel a tanulókat motiválni lehet, az egyik élelmiszeripari cég vezetője így foglalta össze tapasztalatait: „A tanulóknak fontosak a munkakörülmények, a légkör, az, hogy türelmesek vagyunk, normális hangvételben beszélünk velük, az, hogy segítjük őket. Kell nekik az, hogy önállóan végezhessék a munkát, a változatosság, a kreativitásukat ki tudják élni. Fontos a kiszámíthatóság is, tudják, hogy tizedikéig megkapják a bérüket.”

5.4. A duális képzés rendszerével kapcsolatos tapasztalatok

Az agrárszakképzésben a középfokú duális képzés rendszerével kapcsolatosan a vállalkozói interjú és a kamarai szakképzési referensek fókuszcsoportos interjú felmérése alapján a következő probléma- és tématerületeket azonosítottuk:

Adminisztráció

A korábbi tanulószereződéses rendszerrel összehasonlítva a legnagyobb változást a tanulók adatainak, jelenlétének, a képzés folyamatának és az értékelésnek a KRÉTA rendszerben történő vezetése jelentette. A tapasztalatok szerint a vállalkozások képviselői beletanultak a rendszer működtetésébe, ugyanakkor többen megfogalmaztak problémákat is. A legtöbben a rendszer rugalmatlanságát és lassúságát emelték ki. Például minden tanulónak minden egyes óráját külön kell igazolni, (beklikkelni) ahelyett, hogy felkínálna egy olyan lehetőséget, hogy ha aznap jelen volt a tanuló, automatikusan az aznapi órái igazoltá válnak, illetve fordítva. A folyamat sok időt vesz igénybe, mert (a rendszer túlterheltsége, vagy hálózati problémák miatt) gyakran hosszú másodpercekig tart, mire egy klikkelés, azaz egy óra igazolása aktiválódik.

Az iskolák és vállalkozások közötti ellenérdekeltség

Ezen a téren sajnos nem sok változás történt az elmúlt években, sok, saját tanüzemmel rendelkező iskolának az az érdeke, hogy bent tartsa a tanulóit a gyakorlati képzésben és saját tanüzemei fenntartása, működtetése, a bevételek biztosítása, az iskola szakoktatói állományának foglalkoztatása miatt helyben adja át a tudást a tanulóknak. Az ágazati képzőközpontok megalakulásával,

amelyeknek az iskolák is tagjai, ez a konfliktus néhol mérséklődött, de több helyen megmaradt. A vállalkozások képviselői ugyanakkor úgy látják, hogy a tanulók a valós piaci munkakörnyezetben tanulják meg igazán, hogy mit jelent „dolgozni”, azon kívül sokszor jóval fejlettebb gép- és eszközállomány áll rendelkezésre a külső képzőhelyen, mint az iskolában és a tanulóknak a vállalkozás egészének működését is lehetőségük van átlátni, ami a rendszerben való gondolkozásukat, problémamegoldó készségüket fejleszti. Az egyik interjúalanyunk kitűnően megfogalmazta az, hogy milyen, a szakmain túlmutató készségeket tud elsajátítani a tanuló a náluk töltött gyakorlati képzés alatt: *„A rendszerszintű komplex gondolkodást és a problémamegoldó készséget. Itt mindig adódik valamilyen probléma, amit meg kell oldani. Javul a munkamorál, megtanulják, hogy precíznek, fegyelmezettnek kell lenni.”* (szántóföldi növénytermesztő üzem képviselője).

A munkafolyamatok terén ugyanakkor van, hogy az iskolai tanüzem több folyamat elsajátítását teszi lehetővé, ezért volt, aki szerint megfontolandó lenne, hogy megosztott legyen a gyakorlati képzés az iskola és a külső képzőhely között és ez az egyensúly és rugalmasság jellemezze a duális szakképzési rendszert.

Kapcsolattartás

A gyakorlati képzőhelyek és az iskolák közötti kapcsolattartás terén nagyon eltérő tapasztalatokról számoltak be interjúalanyaink. Általában nem az adminisztrációval kapcsolatban, sokkal inkább **a szakmai oktatással, a tananyaggal, a számonkéréssel kapcsolatban merült fel az igény a szorosabb együttműködésre az iskolai és a külső képzőhely szakoktatói között**, hogy például a tanulók értékelésében az iskolai elméleti és külső képzőhely gyakorlati osztályzatai között valamiféle összhang mutakozzon. Volt, aki szerint a számonkérésben sincs teljesen egyértelműen tisztázva, hogy mi az, amit az iskola kér számon, és mi az, amit a külső képzőhely.

Ahogy tavaly is, idén is megfogalmazódott az igény arra, hogy a hasonló duális képzésben résztvevő vállalkozások között a tapasztalatcserének lehessen valamiféle formája, fóruma.

Szezonális és a szabadságok ütemezésének kérdése

A szezonális problémaköre leginkább a mezőgazdasági és kertészeti üzemekben merül fel, de az élelmiszeriparban is előfordulnak csúcsidőszakok (pl. a pékeknél a karácsonyi időszak). A mezőgazdaságban a téli időszakban sokszor teljesen leáll a munka, nincs kapacitás fedett helyiségek fűtésére, ilyenkor saját dolgozóik is szabadságon vannak. Így jogosnak tűnik az **igény, hogy a duális képzés is nagyobb mértékben illeszkedjen a szezonálitáshoz**, legyen lehetőség akár fizetés nélküli szabadságok kiadására a gyakorlati képzés során is. Több interjúalany szerint túl sok a tanulóknak biztosítandó 45 napos szabadság, ami miatt a vizsgákra való felkészítésre gyakran nincs elég idő, hiszen a tanuló vagy táppénzen van, vagy szabadságon. A nyári szabadságok kiadása pedig a csúcsidőszak miatt okoz nehézséget a vállalkozásoknak, ez gyakran feszültséghez is vezet az alkalmazottak és a tanulók között.

Egyéb

Nem rendszerszintű, de több helyről is felvetett probléma az, hogy az iskolai képzésben a tanulók nem szerzik meg elég korán a traktorosi jogosítványt, így a gyakorlati képzőhelyeken a traktorvezetéssel együtt járó munkafolyamatokra nem tudják felkészíteni a tanulókat.

5.5. Javaslatok

Az alábbiakban a duális szakképzésben résztvevő vállalkozások vezetőinek, képviselőinek javaslatait összegezzük:

- A KRÉTA rendszer rugalmasabbá tétele (Pl. az óránkénti rögzítés helyett kínálja fel a rendszer napi rögzítési lehetőségét);
- Az iskolai és a külső gyakorlati hely oktatói között a kapcsolat és együttműködés erősítése;
- A tanulók szakképzési munkaszerződéssel kapcsolatos kötelességeinek erőteljesebb tudatosítása az iskolák részéről;
- Az iskolák különféle piaci cégekkel való együttműködésének erősítése;
- A tanulók kötelező szabadságnapjainak csökkentése;
- A gyakorlati oktatóknál a szakmai tapasztalat kiválthassa a végzettségre vonatkozó bizonyítványt;
- A gyakorlati képzőhelyek egymás közötti tapasztalatcseréjére, a tájékoztatásra alkalmas fórumok, platformok szervezése;
- A pályaorientáció erősítése az általános iskolákban, hogy a szakképzésbe már csak a tényleg motivált és érdeklődő tanulók érkezzenek;
- A gyakorlati képzési idő megosztása az iskolai és a külső képzőhelyen, ahol ezt a körülmények indokolják.

Mellékletek

1. melléklet: A nyilvántartott duális képzőhelyek* száma és aránya az egyes szakmákban (2023 szeptember)

Ágazat	Szakma megnevezése	Duális képzőhely	
		száma	aránya %
Agrár gépészet	Élelmiszeripari gépésztechnikus	18	0,7
	Mezőgazdasági gépésztechnikus	802	32,8
Élelmiszeripar	Bor- és pezsgőgyártó technikus	5	0,2
	Édességkészítő	16	0,7
	Élelmiszer-ellenőrzési technikus	14	0,6
	Élelmiszeripari gépésztechnikus	10	0,4
	Élelmiszeripari gépkezelő	26	1,1
	Erjedés- és üdítőital-ipari technikus	1	0,0
	Erjedés- és üdítőital-ipari termékkészítő	1	0,0
	Hentes és húskészítmény-készítő	54	2,2
	Húsipari technikus	7	0,3
	Pék	119	4,9
	Pék-cukrász	117	4,8
	Sütő- és cukrászipari technikus	20	0,8
	Szőlész-borász	25	1,0
	Tartósítóipari technikus	2	0,1
	Tartósítóipari termék-készítő	16	0,7
	Tejipari technikus	9	0,4
	Tejtermékkészítő	9	0,4
	Élelmiszeripar (OKJ)	Bor- és pezsgőgyártó szaktechnikus	3
Élelmiszeripari analitikus technikus		33	1,4
Élelmiszeripari technikus		64	2,6
Erjedés- és üdítőitalipari szaktechnikus		2	0,1
Hús- és baromfiipari szaktechnikus		5	0,2
Sütő- és cukrászipari szaktechnikus		25	1,0
Tejipari szaktechnikus	1	0,0	
Erdészet és vadgazdálkodás (OK)	Erdészeti és vadgazdálkodási technikus	134	5,5
	Erdészeti gépésztechnikus	5	0,2
	Erdésztechnikus	84	3,4
	Vadgazdálkodási technikus	89	3,6
Földmérés (OKJ)	Földmérő, földügyi és térinformatikai technikus	1	0,0
Kertészet és parképítés (OKJ)	Kertészeti szaktechnikus	71	2,9

Ágazat	Szakma megnevezése	Duális képzőhely	
		száma	aránya %
	Parképítő és fenntartó technikus	23	0,9
Környezetvédelem (OKJ)	Környezetvédelmi technikus	11	0,5
Környezetvédelem és vízügy	Környezetvédelmi technikus - Hulladékhasznosító, -feldolgozó	2	0,1
	Környezetvédelmi technikus - Igazgatás	1	0,0
	Környezetvédelmi technikus - Környezetvédelem	15	0,6
	Környezetvédelmi technikus - Természetvédelem	3	0,1
Mezőgazdaság (OKJ)	Agrár áruforgalmazó szaktechnikus	2	0,1
	Állattenyésztő és állategészségügyi technikus	198	8,1
	Lovastúra-vezető	7	0,3
	Mezőgazdasági technikus	852	34,9
	Növényvédelmi szaktechnikus	14	0,6
	Vidékfejlesztési szaktechnikus	6	0,2
Mezőgazdaság és erdészet	Erdésztechnikus - Erdőgazdálkodás	25	1,0
	Erdésztechnikus - Vadgazdálkodás	21	0,9
	Erdőművelő-fakitermelő	8	0,3
	Földmérő, földügyi és térinformatikai technikus	6	0,2
	Gazda - Állattenyésztő	135	5,5
	Gazda - Lovász	86	3,5
	Gazda - Növénytermesztő	180	7,4
	Kertész	47	1,9
	Kertész - Kerti munkás	2	0,1
	Kertésztechnikus - Dísznövénytermesztő, virágkötő	16	0,7
	Kertésztechnikus - Gyógynövénytermesztő	8	0,3
	Kertésztechnikus - Gyümölcsstermesztő	13	0,5
	Kertésztechnikus - Parképítő és -fenntartó	22	0,9
	Kertésztechnikus - Parkgondozó	4	0,2
	Kertésztechnikus - Zöldségtermesztő	11	0,5
	Kistermelői élelmiszer-előállító	14	0,6
	Mezőgazdasági gépész	380	15,6
	Mezőgazdasági gépésztechnikus	272	11,1
	Mezőgazdasági technikus - Állattenyésztő	161	6,6
	Mezőgazdasági technikus - Növénytermesztő	240	9,8
Összes nyilvántartott duális képzőhely		2443	100,0

* Egy képzőhely több szakmában is akkreditálhatja magát
 Forrás: NAK

A HAZAI DUÁLIS AGRÁRSZAKKÉPZÉS MŰKÖDÉSI TAPASZTALATAI ÉS TOVÁBBFEJLESZTÉSI LEHETŐSÉGEI

2. melléklet: Az aktív duális képzőhelyek száma ágazat és szakmák szerint, 2023

Ágazat	Szakma	Szakmairány	Képzőhely
	N.a.		8
	Bor- és pezsgőgyártó technikus - 5 0721 05 01 (2020)		4
	Édességkészítő - 4 0721 05 02 (2020)		3
	Élelmiszer-ellenőrzési technikus - 5 0721 05 03 (2020)		3
	Élelmiszeripari gépkezelő - 4 0721 05 05 (2020)		10
	Hentes és húskészítmény-készítő - 4 0721 05 08 (2020)		15
	Húsipari technikus - 5 0721 05 09 (2020)		1
Élelmiszeripar - 05 (2020)	Kistermelői élelmiszer-előállító - 4 0721 05 10 (2020)		5
	Pék - 4 0721 05 11 (2020)		29
	Pék-cukrász - 4 0721 05 12 (2020)		55
	Sütő- és cukrászipari technikus - 5 0721 05 13 (2020)		5
	Szőlész-borász - 4 0721 05 14 (2020)		12
	Tartósítóipari technikus - 5 0721 05 15 (2020)		1
	Tartósítóipari termék-készítő - 4 0721 05 16 (2020)		7
	Tejtermékkészítő - 4 0721 05 18 (2020)		3
	N.a.		1
Környezetvédelem és vízügy - 14 (2020)	Környezetvédelmi technikus - 5 0712 14 02 (2020)	Környezetvédelem (2020)	1
	Vízügyi technikus - 5 1021 14 04 (2020)	Területi vízgazdálkodó (2020)	1
	N.a.		6
	Erdésztechnikus - 5 0821 17 02 (2020)	Erdőgazdálkodás (2020)	1
		Vadgazdálkodás (2020)	3
	Erdőművelő-fakitermelő - 4 0821 17 01 (2020)		2
		N.a.	2
	Gazda - 4 0811 17 04 (2020)	Állattenyésztő (2020)	30
		Lovász (2020)	30
Mezőgazdaság és erdészet - 17 (2020)		Növénytermesztő (2020)	43
	Kertész - 4 0812 17 05 (2020)		10
		N.a.	1
	Kertésztechnikus - 5 0812 17 06 (2020)	Dísznövénytermesztő, virágkötő (2020)	1
		Parképítő és -fenntartó (2020)	1
	Mezőgazdasági gépész - 4 0810 17 07 (2020)		101
	Mezőgazdasági gépésztechnikus - 5 0810 17 08 (2020)		15
	Mezőgazdasági technikus - 5 0811 17	N.a.	1

Ágazat	Szakma	Szakmairány	Képzőhely
	09 (2020)	Állattenyésztő (2020)	25
		Növénytermesztő (2020)	32
Összes képzőhely			308

Megjegyzés: Az adatok a szakképzési munkaszerződéssel 2023 szeptemberében tanulókat fogadó gyakorlati képzőhelyekre vonatkoznak. Egy képzőhely több szakmát is oktathat.
 Forrás: NSZFH

A HAZAI DUÁLIS AGRÁRSZAKKÉPZÉS MŰKÖDÉSI TAPASZTALATAI ÉS TOVÁBBFEJLESZTÉSI LEHETŐSÉGEI

3. melléklet: A duális agrárszakképzésben résztvevő tanulók száma a tanult szakma ágazata és a duális képzés formája szerint a 2022/2023-as tanévben

Ágazat	Szakma	A duális agrárszakképzésben résztvevő tanulók száma		
		összesen	tanulószerződéssel és együttműködési megállapodással	szakképzési munkaszerződéssel
Mezőgazdaság és erdészet	Erdésztechnikus	1	1	
	Erdőművelő-fakitermelő	28	28	
	Gazda	301	301	
	Kertész	51	51	
	Kertésztechnikus	5	5	
	Mezőgazdasági gépész	448	448	
	Mezőgazdasági gépésztechnikus	60	60	
	Mezőgazdasági technikus	55	55	
Mezőgazdaság (OKJ)	Állattenyésztő és állategészségügyi technikus	47	47	
	Mezőgazdasági technikus	100	100	
Kertészet és parképítés (OKJ)	Parképítő és fenntartó technikus	76	76	
Agrár gépész (OKJ)	Mezőgazdasági gépész	2	2	
	Mezőgazdasági gépésztechnikus	100	3	97
	Parképítő és fenntartó technikus	2	2	
Erdészet és vadgazdálkodás (OKJ)	Erdésztechnikus	179	179	
	Parképítő és fenntartó technikus	1	1	
	Vadgazdálkodási technikus	43	43	
Élelmiszeripar	Édességkészítő	21	21	
	Élelmiszeripari gépkezelő	6	6	
	Hentes és húskészítmény-készítő	80	80	
	Pék	221	221	
	Pék-cukrász	431	431	
	Sütő- és cukrászipari technikus	40	40	
	Szőlész-borász	10	10	
	Tejtermékkészítő	5	5	
Élelmiszeripar (OKJ)	Édesipari termékgyártó	10	10	
	Élelmiszeripari analitikus technikus	29	29	
	Élelmiszeripari gépésztechnikus	31	31	
	Élelmiszeripari technikus	28	1	27
	Húsipari termékgyártó	1	1	
	Kistermelői élelmiszerelőállító, falusi vendéglátó	5	5	
	Pék	23	23	
	Pék-cukrász	22	22	

Ágazat	Szakma	A duális agrárszakképzésben résztvevő tanulók száma		
		összesen	tanulószerződéssel és együttműködési megállapodással	szakképzési munkaszerződéssel
Környezetvédelem és vízügy	Környezetvédelmi technikus	29	29	
Összesen			2491	1796

Forrás: NSZFH, NAK

6. Hivatkozások jegyzéke

1. 1168/2019. (III. 28.) Kormányhatározat a „Szakképzés 4.0 - A szakképzés és felnőttképzés megújításának középtávú szakmapolitikai stratégiája, a szakképzési rendszer válasza a negyedik ipari forradalom kihívásaira” című stratégia elfogadásáról és a végrehajtása érdekében szükséges intézkedésekről <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A19H1168.KOR&txtreferrer=00000001.txt>
2. 12/2020. (II. 7.) Korm. rendelet a szakképzésről szóló törvény végrehajtásáról <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a2000012.kor>
3. 2019. évi LXXX. törvény a szakképzésről <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1900080.tv>
4. Hamza Eszter (szerk.) – Király-Gál Karola Viktória – Rácz Katalin (2024): Agrárszakképzés és munkaerőpiac – 2023, AKI (megjelenés alatt)
5. Innovatív Képzéstámogató Központ (2022): Duális szakmai oktatás a szakképzés új rendszerében – A gazdálkodó szervezetek részvételi lehetőségei a szakképzésben. https://ikk.hu/files/Du%C3%A1lis_szakmai_oktat%C3%A1s.pdf

